

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 жылда
түндүктөлгөн

1961 ч.
НОЯБРЬ
4
СУББОТА

№ 266—267
(5056—5057)

Өртөө 4 көп.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының

Уставының дугайында СЭКП-ниң XXII съездизиниң Резолюциязы

(1961 чылдың октябрь 31-де бир үн-биле бадылаан)

СЭКП-ниң Уставына өскерилгелер дугайында
СЭКП ТК-ның секретары эш Ф. Р. Козловтун илетке-
лин дыннап, чугаалажып көргөш, Совет Эвилелиниң

Коммунистиг партиязының XXII съездизиниң ДОК-
ТААДЫРЫ БОЛЗА:
СЭКП Төп Комитединиң кииргени Совет Эвиле-
линиң Коммунистиг партиязының Уставын бадылаар.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ПРОГРАММАЗЫ

(Улачызы. Эгези № № 264—265 (5054—5055) солунда).

Төпчүтүнгөн планын удуртулганы колдуунда-ла: адаандан өрү көзү турар саналдары бүгү хемчег-биле барымдаалап тургаш, улус ажил-агый планынын чогаалы кылдырыч болгаш ооң эң чугула көргүзүлгөн күсседирин хандыраныч; чер-черге чогаалдыр планыны башкарыныч болгаш дүштүрерин; эртем-техника чедишкенини болгаш мурнакчы дуржуганы негел-дерин; техниктиг депшильгени, капитал салышкы-нарны, бүдүрүлгени таарыштыр тургузарыны күш-ажыл төлөвирини, өртектини, сан-хөнүн болгаш үчүттүн база статистиканын чангыс аай системаны бо-тандыраарынын талазы-биле күрүненин чангыс аай поли-тиказын чорударыныч мөөнөзө чогуур.

Экономиктиг хөгжүлденин туруштук бедик темпери-нин сууру болур четир санын ажил-агый курлавыр-лары, бүдүрүлгелерин үзүктөл чок ажилдаары, чоңуң чаагай чорунуң соксаал чок өздүлденин хандырышаан, улус ажил-агыйн хөгжүдөрдө пропорциялыг болур чо-рукту шыгыны сагыры, ажил-агыйга пропорциядан хажыыр чоруктун тыптырын чогуур үезинде чайладыры эргежок чугула.

Улус ажил-агыйны хемчээлдеринин өздүлдеи, эр-темин болгаш техниканын дүрген хөгжүлдөи план-наашкыны, төлөвилээшкенин, үчүттү болгаш статис-тиказын эртем талазы-биле деңгелдин бедирин негеп турар. Планнарны эртем-техникага болгаш экономика-га үндэзилтетини күштөлдери оларны улуу-биле чу-шту болурун хандыраар, ол чорук ооң-биле кады планынын күсседизинин үезинде оларны чогуур өйнү-дө эде-чазары болгаш тодаргайлары барымдаалап турар. Планнаашкын болза акшаландырышкын-биле болгаш материал-техниктиг курлавырлар-биле ханды-рынгын, чылдың база перспективтиг планнар-биле шуут холбаалыг болгаш үзүктөл чок болур ужурулу.

Коммунизмни чедишкенин тургузарына эргежок чугула негелде болза сагалга-чурумну чайгылыш чок быжы-биле сагыры, хүн бурунуң контролю, ажил-агый амьдыралыга тус черин болгаш ведомствонун кызын ажыын хараар чоруктарны шийтирилг алып эр-тери болур.

Ажил-агыйны эргелеп башкарыныч чер-чер орган-наарынын ролон болгаш харысалгазын моон сонгаар-да бедидип, ажил-агыйны эргелеп башкарыныч элээн хөг-эрге-хүлээлдерин ниити өздөл органнаарынын — республика органнаарына, республикаларнын — об-ластарга, областтарнын — районнарга шийчидип бээр-ин улам ынай буттадылар керек. Улетпүрү болгаш тулдугун эргелеп башкарыныч эртем амьдыралчы бол-гаш бүдүрүкчү күштерин хөгжүдериныч бо үеги деңге-линге тааркыч турар хевир — улус ажил-агый чө-вүлдөдеринын ажил-чорудулгазын экижидери эргежок чугула. Урал, Поволжье, Барыны Сибирь, Чөөн Сибирь, Ыраккы Чөөн чүк, Закавказье, Прибалтика, Ортакы Азия болгаш өске-даа ындагы улуг-улук экономика-ты районнарын ажил-агыйн комплексилиг планын хөгжүдери эки организастаар төлээде, экономиктиг административтиг районнарын иштинде улус ажил-агый чөвүлдөдеринын ажилын сайзырагайдылары-биле чер-гелештир, экономиктиг органнарын ажил-чорудулга-зын таарыштыр дүштүрерин база күштөлдери.

Иштики курлавырларны мобилизастаар, капитал салышкынын, бүдүрүлгө фондурларын болгаш сан-хөнүн акша-хөреңгенин улам ажыктыг кылдыр ажы-лаар төлээде, күрүненин планын онаалгаларына үндэ-зилээш, бүдүрүлгелерин оперативтиг тускайлап болур чорун болгаш инициативанын калбартыры эргежок чу-гула. Мурнакчы техниканы шингээди болгаш бүдүрү-гө күчүлери эртем долу ажылаар керекке бүдүрүл-гелерин ролон болгаш сонургалдын бедидер.

Бүдүрүлгелерин болгаш колхозтарны шуут удуртуп, бүдүрүлгени организастап, оң башкарып турар кадр-ларны шийип алары, кижиждери болгаш депшидери ажил-агыйн удуртурун шийтирилг, ужуру-дузалы. Материал талазы-биле үнелиг чүүлдерин тургузуп тур-ар чер — ниитилел амьдыралынын кол чери. Ынчан-гаш бүдүрүлгө черлеринде удуртуп ажилче эң дээр-е кадрларны чорудары эргежок чугула.

Ажил-агый планынын ажилдап кылдырына болгаш буттадырыныч, ажилчыларнын болгаш албан-хаак-чыларнын күш-ажылынын айтырылганын шийтирилээ-ринге, ажил-агый удуртулганын болгаш бүдүрүлгө-

лери эргелеп башкарыныч органнарын тургузарына профессионал эвилелдерин дорт болгаш эң илекпей-лиг киржилгези төп черге болгаш чер-черге улам улуу-биле калбарган турар ужурулу. Бүдүрүлгелерин ажил-чорудулгазынын айтырылганын шийтирилээринге ажилчыларнын болгаш албан-хаакчыларнын коллек-тивтерини ролон бедидери эргежок чугула.

Коммунизм тургузуушкунун чорудулгазында ажил-агый удуртулганын бедик көргүзүлгенин материал болгаш мораль талазы-биле деткиринге дая-ныр. Күш-ажылга материалды болгаш моральды дет-кимчени шын дүштүрери — коммунизм дээр демиселге тургузукчу улуг күш. Коммунизмче шимчээшкенин хире черге-биле күш-ажылга моральды деткимчелерин, чеди алдынган түнелдерин хой-ниитинин үнелер кө-рүнүң, улустун ниити керээ дээр кижи бүрүзү хары-салгазын миниринин ужуру-дузалы улам-на өөр.

Төп болгаш чер-чер организастаарынын, бүдүрүл-гелеринин, колхозтарнын ажилдары планнаарынын бол-гаш үнелер көрүнүң бүгү системаны оларны эң бедик планын онаалгаларга, бүдүрүлгенин мурнакчы дуржул-ганын эң делегерейгеп непередиринге сонургалды бол-дурар ужурулу. Ылангыя бүдүрүлгенин сан болгаш шы-нар талазы-биле көргүзүлгенин бедидеринин чаа-чаа аргаларын дилеп тыварына болгаш ажылаарына ини-циативаны болгаш чедишкенин онаалап деткизе чогуур.

Техниктиг нормалаашкынын, күш-ажыл төлөвиринин болгаш шанаарынын системанын үргүлчү экиждери, ажилдын хемчээлин болгаш шынарнын рубль-биле кон-трольдаары, денгелени болдурбазы, бүдүрүлгенин ажи-лдын ниитизин-биле бедик денгелде тургузарына ажил-дакчы бүрүзүчү сонургалын бедидип турар материал-дыг деткимчени коллективтиг хевирлерин күштөлдери эргежок чугула.

Коммунизм тургузуушкунга бараан-акша харылза-ларын социализмниң үезинде турганын шийчилг чаа ук-ка-шынарны дүштүр оларны долдуу-биле ажилдаары эргежок чугула. Экономиканы хөгжүдеринын бот орулга-чарылга, акша, өртект, бот-үне, орулга, салыг, чээли, сан-хөнү дээр шынаар аргаларын ажаглаары ыңчан улук ролду ойнар. Ниити улустун чангыс аай коммунистиг өчүзүнчө болгаш хуваалданы коммунистиг система-зыче шийчээни-биле кады бараан-акша харылзалары экономика талазы-биле эргижиреш чок болу бээр.

Коммунистиг тургузуушкунун калбартырыныч бүгү үезинде ниити продуктуны болгаш национал орулганы ху-ваарына күрүнө бюджетинин чугула ролу хевээр ар-тар. Акша-чээли системанын улам ынай быжыгышкы-ны буттанар, совет валюта быжыгар, рубльдин са-дып алыр аргазы улам бедир, бүгү делегейге рубльдин ролу улам быжыгар.

Бот орулга-чарылгалы ажилдаар чорукту бүгү хем-чег-биле күштөлдери, бүдүрүлгенин шыгыны камнал-газын болгаш камныг болур чорун, чидирилерин кызырары, бот-үзени чингидери болгаш улам орул-галыг ажилдаары чеди алыры эргежок чугула. Ком-мунистиг тургузуушкунун сорулгалары-биле, техник-тиг депшильгө-биле, бүдүрүлгени болгаш хергелелдин өздүлдеи-биле, бүдүрүлгө чарылгалдарынын эвээжээш-кени-биле дүштүр өртектини чурумчулуп тургаш, өртект системаны үргүлчү экижитсе чогуур. Өртект болза күш-ажылдын ниитилелден үнер эргежок чугула чарылгалдарын улам тода көргүзү, бүдүрүлгө болгаш саарылга чарылгалдарынын бедир эгидилгезин база чогумчалыг ажилдап турар бүдүрүлгө бүрүзүңгө чогуур орулганы кириерин хандыраар ужурулу. Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүн өстүреринин болгаш продукцияны бот-үзени чингидеринин баазасына өртектинин экономика талазы-биле үндэзилтетинин үргүлчү чингелдизи болза коммунизм тургузуушкунун үезинде өртекттер поли-тиказына кол угулананышын болур.

Совет ниитилел ниити улустун кайгамчык хөг фондур-лардыг, Ынчангаш национал байлактарны кадагалар-дына болгаш шын ажилдаарына контроль биле үчү-гүн ролу өзүп турар. Камналгалыг чорук, улусту болур рубль бурзуң чөп ажилдаары, хөреңгилери мергежил-диг чарылгалары, планын удуртулганы болгаш ажил-агыйн чорударынын аргаларын чайгылыш чок экижи-дери, организастыг чорукту болгаш медерелдиг сагал-га-чурумну бедидери, улустун инициативаны хөгжүд-ери совет ниитилелдин коммунизмче шимчээшкенин дү-редедирин күчүлүг үндэзилтери ол болур.

II. Улустуң материалдыг чаагай амьдыралын көдүреринин талазы-биле партияны сорулгалары

Совет улустун маадрылг күш-ажылы күчүлүг бол-гаш бүгү талазы-биле хөгжээн экономиканы тургускан. Ам бүгү чоңуң: ажилчыларнын, тараачыларнын, ин-теллигенциянын чаагай амьдыралын дүргени-биле кө-дүреринин бүгү болдунар аргалары бар болуп турар. СЭКП болза капитализмниң кайы-даа чурту-биле дең-нээрге амьдыралдыг эң-не бедик деңгелдин Совет Эвиле-лине хандыраар деп бүгү делегейге төлөүлүг ужуру-дузалы сорулганы салып турар.

Ол сорулганы: а) үүрмөктөп садар өртектини чингед-ри-биле холбаштыр, күш-ажылдын санын болгаш шынар-нын барымдаалап, ажилчы чоннарнын тус-тузунда алып ажил төлөвирин бедидерини; б) ниитилелди кижигү-неринин хергелелдерин күш-ажылынын санындан бол-гаш шынарнындаа мааарыла чокка, тодаргайлаарга, халаска (өөрөдөлгө, эмнезшике, пенсия хандырыл-ганына, уруглар албан черлеринге уругларны тургуза-рына, коммунал хандырылгаларын халаска ажылаа-

рыныч шийтиринге болгаш өске-даа чүүлдерге) олар-ны негелдерин хандырыныч сорулгаларын хергелел-дин хой-ниити фондурларын калбартырынын аргазы-биле буттадылар.

Чоннун боттук орулгаларынын өзүлдени барааннар-ны элбекшидеринин болгаш хандырылгаларын дүрген өзүлдө-биле, чуртталга болгаш культура-амьдырал туудушкунун калбартын чорудары-биле дуглаар.

Чоннун орулгаларынын ортук денгели ден болуп турда безин совет кижилерин хандырттынганы сайзыра-гай капитализмтиг чурттарнын ажилчы чоннаарынында бедик болур, чүгө дээрге буржуаз күрүнелерде миллион-миллион ажилчы чоннарын үлтеп дээрбездеринин кү-сел-биле алдынп турар кедергей улуг байлакты бо-дунга шингээди ап база төгөчөлөп турар маңгыстаар аңгалар Совет Эвилелинде чок болгаш национал орул-ганы ниитилелди бүгү кижигүнеринин эрге-ажакта-рына чөптүү-биле хуваап турар.

Коммунизмни тургузуушкуну материалдыг сонур-галдын принципине даянган турар ужурулу дээринин дугайында ленинчи өөредигни партия барымдаалап тур-ар. Күш-ажылды барымдаалап төлээр чорук келир чээрби чылдың дургузунда ажилчы чоннарнын матери-алдыг болгаш культурул хергелелдерин хандыраарынын кол үнер дөзү болуп артар.

Ооң-биле кады бедик болгаш элээн чавыс орулгалар-ны аразында ылгал чайгылыш-чокка кызырлыр ужу-рулу. Хей-хөй мергежил чок ажилчылар болгаш албан-хаакчылар улам-на хөй-биле мергежилди болу бээр, а мергежилди болгаш күш-ажылды бүдүрүкчүлүнүн денгелинде ылгалды эвээжээшкени-биле чергелештир ажил төлөвиринин денгелинде ылгалдар база чайгылыш чок кызырлыр апаар. Бүгү чоңуң чаагай амьдыралы көдүрүлгө орулгаларын куду денгелдери бедик ден-гелдерге чедир ажилчылар биле тараачыларнын, ча-выс ажил төлөвирлиг болгаш бедик ажил төлөвирлиг ажилчы чоннарын орулгаларынын аразында, чуртту-яны-бүрү районнарын чоңуң орулгаларынын ара-зында ылгал чорту кызырлыр.

Ооң-биле кады коммунизмче шимчээшкенин хире-черезин барымдаалап хууң хергелелдерин хой-ниити-ниң хергелел фондурларын күсели-биле улам көвүд-дир хандыраар апаар, ол фондурларын өздүлдинин темпери күш-ажылды барымдаалап хууң ажил тө-лөвиринин өздүлдинин темпери оон бээр. Ком-мунистиг хуваалам шийчилг болза күш-ажылды бар-ымдаалап хуваарынын принципин туолунга чедир ажи-латынган соонда, тодаргайлаарга материалды болгаш культурул байлакшылды элбекшили бар апарганда болгаш күш-ажыл ниитилелди бүгү кижигүнеринге бирги амьдыралчы хергелел болу бергенде доостур.

а) Бүгү чоңга орулгаларын болгаш хергелелдерин бедик денгелдин хандыраары. Садыгы хөгжүдери

ССРЭ-ниң национал орулгалынын хемчээли чокку 10 чылдарда барык-ла ийи бүдүн чартык катап, а 20 чылдарда—беш хире катап улгадыр. Чоннун кижги са-кына онааштыр боттук орулгалары 20 чылдарда үш бүдүн чартык катап ажыр өөр.

Ооң-биле кады чокку он чылдарда ажилчыларнын болгаш албан-хаакчыларнын боттук орулгалары (хөй ниити фондурларын кириштир санаарга) ажилдап тур-ар бир кижиге онааштыр ортумаа-биле барык-ла ийи катап көвүдээр, ыңчаарга ажилчыларнын болгаш ал-бан-хаакчыларнын куду ажил төлөвирлиг категориязы-нын орулгалары үш хире катап өөр. Мынчангаш, баш-тайгы он чылдарнын төңүзүңгө чедир ажилчыларнын болгаш албан-хаакчыларнын куду ажил төлөвирлиг бө-лүү чуртка турбас апаар.

Колхозчуларын күш-ажылынын бүдүрүкчүлүгүн өзүлденин элээн бедик темпери дээрден үндэзилдип, оларнын боттук орулгалары ортумаа-биле ажилчылар-нын орулгаларында дүрген өөр болгаш ажилдап тур-ар бир кижиге мааарыштыр санаарга чокку он чыл-дарда ийлен ажы катап, а 20 чылдарын дургузунда—дөрттен ажы катап улгадыр.

Совет интеллигенциянын инженерлер болгаш техник-тер, агрономнар болгаш зооветажылдакчылар, башкы-лар болгаш медицина база культура ажилдакчылары ыкшаг ыныг хөй санын кезектерин ажил төлөвири дык бедир.

Чоннун орулгаларынын өзүлденине дүштүр улустун хергелелдин ниити деңгелин дүрген көдүрүлүшкуну чеди алдынар. Бүгү чоң бедик шынарлыг болгаш чүүл бүрү аш-чөмгө болуң хергелелдерин бедик чегел ханды-рынар аргалыг болур. Чокку үлө улустун хергелелдеринге мал ажилынын продуктуларынын (эътин, үстүн, сүт продуктуларынын), чимистерин болгаш бедик сорттук ногааларын үлүг хуузу дык өөр. Чон-нун бүгү кезектери калбак хергелелди бедик шынар-дыг барааннаарына: эки шынарлыг, чараш хөл аймаан-га, идиктерге, эдилет чүүлдеринге, совет кижилерин амьдыралын экиждер болгаш каастаар — бо үеги эптиг мебельге, бажың эдилелдин сайзырагайжыттынган хер-гелелдеринге, культуру хергелелдин аны-бүрү бараан-нарын болгаш өске-даа чүүлдерге чоңуң бүгү кезек-терин хергелелдери бедик хандырынар. Чонну хандыраарына автомашиналарын бүдүрүп үндүрери ды-ка көвүдээр.

Улустун хергелел барааннарын бүдүрери оларга өзүп турар негелдени бүрүн хандыраар болгаш ооң өскө-рилгелеринге дүшкөн турар ужурулу. Барааннарын чер-черин, национал болгаш климаттыг байдалда-рын барымдаалап тургаш чоңуң хөй яны негелдери-не дүштүр чогуур үезинде бүдүрүп үндүрери — хер-гелел чүүлдери бүдүрер бүгү адырларга ыяавыла ал-бан негелде болур.

Чоннун өзүп турар хергелелдерин хандыраарынын эрге-жок чугула чүүл болур совет садыг улам ынай хөг-жүүр. Чурттуң бүгү районнарына болгаш чурттакчылыг черлеринге культурул садыглажылга таарыштыган турар, чоңу хандыраарынын депшильгел аргаларын калбаа-биле ажылаар апаар. Ооң материал-техниктиг баазаны — магазиннерин, складтарын, соудучулар-нын, ногаа шыгаар черлерин четкизи калбарар.

Көдзөгө садыглажылкынын сайзырагайжыдар, көдзө ажил-агый продуктуларынын саарылганын орга-низастаар ужурулу хергелел кооперациязы улам ынай хөгжүүр. Колхоз садыгынын ужуру-дузалы база хевээр ар-тар.

Ийги он чылдың дургузунда бүгү чоңга материалдыг болгаш культурул чаагай чүүлдүн элбекшили чеди ал-дынган, хергелелдин барымдаалап хуваарынын комму-нистиг принципине дараазында үлө шийтиринге ма-териалдыг баштайгы белеткелдери тургустунган турар.

б) Чуртталга айтырын шийтирилээри болгаш амьдырал-чуртталганы чаагайжыдары

Совет улустун чаагай амьдыралын көдүреринин эң чидиг айтыры — чуртталга айтырын шийтирилээр сорулганы СЭКП салган. Бирги он чылдың дургузун-да чуртталга бажыны чедишес чорук чуртка чок бол-тур. Дыккыш болгаш багай бажындарда ам-даа чурт-тап турар өг-бүлелер чаа квартираларын алыр. Ийги он чылдың түнелинде, чаа өгленгени кириштир алырга, өг-бүдө бүрүзү-ле чаагайжытынган, гигиена-ныч болгаш культурул амьдырал-чуртталганы негел-деринге дүшкөн квартиралыг болур. Эрги хевирин тараачын бажыны бо үеги чаа бажындар-биле кол-дуунда солуттунар азы—болдунар черлерге,— эргежок чугула чаагайжыдылгаларын кириген чаартылгалар чоруттунар. Ийги он чылдың дургузунда чуртталга ба-жынын ажылаары бүгү хамаатыларга чоорту халас апаар.

Чаагайжытынган, эптиг, тударына болгаш ажил-далга кириерине камналгалыг хоорайларын болгаш чурттакчылыг өске-даа черлерин, бүдүрүлгө, чуртталга болгаш хой-ниити бажынынын тууду тургузарына хоорай тууду, архитектура болгаш планнаашкын улуг ужуру-дузалыг. Хоорайлар болгаш суурлар болза бүдү-рүлгө зоналарын, чуртталга районнарын, хей-ни-ти болгаш культуру албан черлеринин четкилерин, амьдырал бүдүрүлгелеринин, транспорттун, инженер дерлелдеринин болгаш энергетиканың рационалдыг, бүгү чүвени таарыштырган организация болур ужурулу, ол чорук кижилерин күш-ажылына, амьдыралына болгаш дыштанарына эң-не эки байдалды хандыраар турар.

Бүгү хоорайларын база ажилчы суурларын ком-мунал туудушкунуң болгаш чаагайжыдылганын дел-гем программанын келир чоокку үеде буттадыраар, ол чорук оларны электржидерин, эргежок чугула черге-зи биле газчыларын, телефончуларын доозарын, коммуна-транспорт-биле, суг дамчыдылганы-биле болгаш кана-лизация-биле хандыраарын, хоорайларын болгаш чурт-такчылыг өске-даа черлерин ногаанчыларын, суг ханды-рылгалы болдураарын, агарын, хөрвүнү болгаш сугну хирлендер чорук-биле шийтирилг демиселди кирибишаан, оларда амьдырал-чуртталганын байдал-дарын улам ынай калдыкчылар хемчегелеринын система-зын чорударын негеп турар. Чаагайжыттынган улуг эвес болгаш ортумак хоорайлар улам-на өзүп көвүдээр, ол чорук амьдыралдын байдалдарын экиждер болгаш калдыкчылар арганы бээр.

Коммунал транспорт (трамвайны, автобусту, трол-лейбусту, метрону) ажилдаары — ийги он чылда халас апаар, а коммунал хандырылгалары: сугну, газы, от-гулар чүүлдү ажилдаары ийги он чылдың төңүзүндө халас апаар.

в) Ажил шагыны кызырары болгаш күш-ажылдын байдалдарын улам ынай экиждери

Келир 10 чылдың дургузунда неделета бир дыш-тыр хүннүг — алды шактыг ажил хүнү азы ийи дышта-ныр хүннүг — 35 шактыг ажил неделета, а чер адаанда ажилдаар болгаш күш-ажылдыг байдалы хоралыг бү-дүрүлгелерге — беш шактыг ажил хүнү азы 30 шактыг беш хүннүг ажил неделеты буттанар.

Ийги он чылда күш-ажылды бүдүрүкчүлүнүн өзүл-денине үндэзилдип, улам-на кызыртынган ажил неде-ляныч шийчилгелээр.

Мынчангаш, Совет Эвилели делегейде эң-не кыск болгаш ооң-биле кады эң-не бүдүрүкчүлүгүг база эң-не бедик төлөвирлиг ажил үнүң чурту болу бээр. Ажилчы чоннарын хостуг үе-шагы дык көвүдээр, ол чорук олар-нын культуру-техниктиг денгелин бедидерин таары-чалыг немелде байдалдары тургузар.

Ажил хүнүн кызырары-биле чергелештир, ажилчы чоннарын чыл бүрүдеги төлөгеллиг шөлөөлөрүнүн үр-гүлчүлүгү узаар. Бүгү ажилчыларнын болгаш албан-хаакчыларнын эң кыска дээр шөлөөлөрүнүн үргүлчү-леи чоорту үш неделя чедир, а оон ынай — ай чедир ул-гадыр. Төлөгеллиг шөлөөлери чоорту колхозчуларга база непередир.

Күш-ажылдын байдалдарын бүгү хемчеглер-биле ка-дыкчылар болгаш чингидери — улустун чаагай байда-лын көдүреринин чугула сорулгаларынын бирээни. Айыл чок чоруктуг техниказынын амгы үдеги чепектерин бү-гү-ле бүдүрүлгелерге непереткен турар болгаш бүдүрүл-генин озал-ондактарын база профессионал аарыларын чайладып турар санитар-гигиеналыг байдалдар ханды-рынгын турар. Дүн-хүн дургузунда ажилдаары технолог-туг чорудулга-биле азы чоңу хандыраарынын эргежок чу-гулазы-биле холбашкан черлерден аңгыда, бүдүрүлгө-лерге дүнеки элчегелерин чоорту чок кылар.

г) Калдык болгаш назын узадыр дугайында сагыш салышкын

Социалист күрүнө— бүгү чоңуң кадын камгалаар болгаш үргүлчү экиждер дугайында сагыш салышкы-нын бундуга ап турар кара чангыс күрүнө. Ону социал-экономиктиг болгаш медицина хемчегелеринин системазы хандырып турар. Аарыларын болдурбазына болгаш шийтирил-биле кызырарына, массалыг халаварылар аарыларын узуткарына, кижини назынын улам-на узадырына уланган калбак программа буттанар.

Бедик мергежилдиг медицина хандырылганынын бү-гү-ле хевирлеринге хоорайны болгаш көдөзени чоңуң хергелели бүрүн хандырынган турар. Ол сорулганы шийтирилээр медицина албан черлеринин, оон иштинде

(Улачызы 2-ги арында).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ПРОГРАММАЗЫ

(Уланчызы).

эмнелелерин болгаш санаторийлерин тудуушкуну калбартырып, бүгү-ле медицина албан черлерин амыгы уени аппараттары-биле деринирин, чурттун бүгү чонун диспансер хайгааралыгына хаара тударын негеп турар. Иенин болгаш чаштык каддын камгалаар талазы-биле албан черлеринин четкилерин (божудулга бажыннарын, консультады черлерин, уругларның санаторийлерин болгаш эмнелелерин, калдыкшыдылга школаларын болгаш өске-даа черлерин) хоорайга болгаш көдээге калбартырыңче онза кичээнге салдырган турар ужурлуг.

Турар турар халас медицина хандырылганы-биле чергелештир аарыг кижилер эмнелелеринге кылган санаторийлерин ажылгаары, а ол ышкаш эм аймаан бээр халас апар.

Хоорай чоогунга дыштанырың аргазын чонга бээр сорулга-биле база ажылчы чоннарга таарышкан телеар-биле, а ол ышкаш саннал, чингелде байдалы-биле азы халас ажылга болур дыштанылга бажыңнарын, пансионаттарын, хоорай чоогунун гостиницаларынң болгаш турист базаларының тудуушкунун боттандырат. Уругларны эрте чажданан эгелеп-ле күш-шыдал болгаш угаан-бодал күштери бир дески сайзырангай, мага-от талазы-биле быжык, шырак салгакчылар кылдыр кижиздерин хандырып партия эң чугула сорулгаларынң бирээзи деп санап турар. Ол чорук массалык спорттун болгаш күш-культураның бүгү-ле хевирлерин, оон иштинде школага-даа, бүгү хемчег-биле деткир дузалаларын, күш-культура шимчээшкенине чоонуң улам-на калбак кезектерин, ылангыя аныяктары хаара тударын негеп турар.

д) Өг-бүлениң чуртталга байдалдарын болгаш херезеңнерин байдалын экижидери. Уругларны болгаш күш-ажыл кылып шыдаас кижилерин нийтелидиң күсели-биле ажаап-тежээри

Чуртталга херезеңнеринң дең эвес байдалының артышканынарын бүрүнү-биле чайлаткан, аас-кежиктиг ле болур чорукту нийтинич күш-ажылдык болгаш хей-ниинич ажил-чорудулгазынга, эртем, уран чүүл ажылдарына улам-на идепкейлиг болгаш чогаадыкчы өзү-биле киржирилге холбаштарының бүгү-ле социал-чуртталга байдалдарын тургускан турар ужурлуг. Херезеңнерге черде элээн чинк болгаш ол-ла үеде четкир төлөвирлиг ажилды берген турар ужурлуг. Сааттанганда тыпсыр шөлөөлерин үргүлүшүлү эзаар.

Бажын ажылынга херезеңнерин күш-ажылыны кызыралын болгаш чингелдерин байдалдарын хандырып, а оон соонда ол күш-ажылды өг-бүлениң материал-чуртталга херезелдерин хандырың хей-ниити хевирлер-биле соолуруңа болдунар аргаларын тургузары эржеок чугула. Ол сорулга-биле амыдыралды чинк өртекти сайзырангай машиналарын, таарыштырылгаларын, электроприборларын бажын ажылынга калбаа-биле непертерип; чуртталга хандырылганын бодурулгелерин чоонуң херезелдерин эң чоокку чылдарда бүрүн хандырыңган турар.

Иштинич кеменилде черлеринич четкилерин чоонуң херезелдерин бүрүн хандырыңга четкир кылдыр калбартырып, оон иштинде бодурулгелерин, албан черлеринин болгаш уруг бажыңнарын чанынга столоваяларын тургузары онза кичээнге иенин негеп турар. Столоваяларга белеткээзи дүштеки кемиер амандыг, хоолдул болгаш өг-бүлениң бодунга белеткээзи кемден чинк өртектик болгаш дээш, херезекчелерин хандырың болгаш столоваяларын продукциязының шынарын үндезини-биле экижиткен турар ужурлуг. Нийтинич кеменилге черлеринин продукциязынга өртектик чингелдеси садик четкилеринде аш-чем өртээнин чингээшкени мурнаан турар. Ол бугунуң ачызы-биле нийтинич кеменилге черлеринге кемениери 10—15 чылдарың дургузунда бажыңга кем кылып чиринге бодаарга, кол черин ээлеп болур.

Ийги он чылда бодурулгелерге болгаш албан черлеринге база бодурулгелге ажаадыл турар колхозчуларга нийтинич халас кеменилдерин (дүштеки кем) боттандырыңч шилчиге эгелээр.

Бичин уруг бүрүзүңе аас-кежиктиг чаш назыны хандырып бээр — коммунистг нийтелиди тургузарың эң чугула болгаш чаагай сорулгаларың бирээзи болур. Уруглар албан черлеринич четкизин улам ыңай калбартып чорук болза улам хей саныг өг-бүлелер, а ийги он чылда — өг-бүлө бүрүзү бичин болгаш элээди уругларын уруглар албан черлеринге күзелиң өзугаар халас ажаадыр аргалык болган турар. Школа назыны четкээнерин албан черлеринге чоонуң негелдесин чоокку чылдарда долзуу-биле хандыра төлээди бүгү чүүлдерин кылары эржеок чугула деп партия санап турар.

Хоорайга болгаш көдээге: яслилерге, уруглар садтарына болгаш шөлчүгештеринге, узаткан хүнүг школаларга,

пионер лагерьеринге чоңуң херезелдерин бүрүн болгаш халас хандырың; уругларын халас ажаап азыраар школа-интернаттарын массалы-биле калбартың; бүгү школаларга эртенги халас изиг кемнерин, узаткан хүнүг школалар өөреникчилерге дүштеки халас кемни бээрин; шоланың хеви-биле болгаш өөредилге пособиелери-биле халас хандыраң боттандыраң.

Национал орулганың өзүп турарының хире-черге-зи-биле назылаанының азы инвалид болганының ужурунда ажил кылып шыдаар аргазын ышкыган бүгү хамаатыларынң материал хандырылганын эржеби чылдарын дургузунда күрүнө, профвеледери болгаш колхозтар боттарына чоорту алылар. Аараанының азы ажил кылып шыдаар аргазын ышкынының талазы-биле пособиелери, назылап кыраанының пенсиязын колхозчулар ап турар апарлар; назылап кыраанының болгаш инвалид талазы-биле пенсияларын хемчээлери бедир. Назылап кыраанарга болгаш инвалидтерге чаагайжыды туттунган бажыңнар-интернаттарын четкини хоорайга болгаш көдээге калбаа-биле непертерээ бүгү-ле күзээнерин халас ажаап азыраары-биле хүлээп алыр аргалык болур.

Улустуң материалдыг чаагай байдалын көдүрер талазы-биле партияның айыккан сорулгаларын күсетинген иштинде, Совет Эвилели херезелдерин барымдаалап туварының коммунистг принциптин практикага боттандыраң оору-биле дыка бурунгаарлаан турар.

Чэрби чылдарын түңнелинде херезелдиң нийтелил бондулары боттарының түңүңү талазы-биле чоңуң ботту орулгаларын бүгү түңүңүн чартык кезини хире болган турар. Ол чорук нийтелидиң күсели-биле мындыг чүүлдерин хандыра арганы бээр:

- уруглар албан черлеринге болгаш школа-интернаттарга (ада-иезиниң күзээни-биле) уругларын халас ажаап азыраары;
- ажил кылып шыдаар аргазы чоктарынң материалды хандырылганы;
- бүгү-ле өөредилге черлеринге эртемге халас өөренири;
- эмер-биле хандыраң болгаш аарыг кижилерин санаторияга эмнелерин кириштирбашаан, бүгү хамаатыларын халас медицина хандырылганы;
- квартиралары, а ол ышкаш коммунал хандырылгаларын халас ажылгаары;
- коммунал транспортту халас ажылгаары;
- амыдырал-чуртталга хандырылгаларын чамдык хевирлерин халас ажылгаары;

— дыштанылга бажыңнарын, пансионаттарын, турист базаларын, спорт оран-бажыңнарын ажылгаарының өртөөн чоорту чингелдерин болгаш чамдык-кезезин халас ажылгаары;

— чоңуң пособиелер, чингелделер болгаш стипендиялар-биле (бот болгаш хей уругларын иелерге пособиелерин, студенттерге стипендияларын) улам калбаа-биле хандыраң;

— бодурулгелерге, албан черлеринге база бодурулгелге ажаадыл турар колхозчуларга нийтинич халас кеменилгенче (дүштеки кем) чоорту шилчиреи.

Мынчанга, кижиңиң өзүп турар материалдык болгаш культурлук херезелдерин өзүлүг бүрүн болгаш бүгү-ниити хандыраңың үлөгөр-кыжээ бүгү делегинин мурнунга Совет күрүнө болган турар. Чурттун бодурукчу күштери дүрген хөгжээни тумду-на база күш-ажылды бодурукчулук бөлөөн тумду-на, совет улустуң чогаадыкчы энергиязы улам делгем калбарган тумду-на совет кижилерин амыдырал денселениң көдүрүлүшкүнү улам дүргө боттанган турар.

Айтыгнын программа тайбының байдалдарында чедишкениң күсөттинген туруп болур. Делегей байдалының нарыдаашкыны болгаш оон чылдагааны-биле камгалалга чарыдалдарын көүдүдерин эржеок чугула улустуң чаагай байдалын көдүрениң планнарын боттандыраң саадалык болур. Улустар аразының харылааларын таарымчалык байдалдарын быжылаары, шериг херезелдеринге чарыдалдарын кызырап болгаш ылангыя күрүлөргө аразында чогуур дугур-жулгага үндөшлөш, чөсөгөнишкенин бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрлерин боттандыраң ажылчы чоннарың амыдырал денселени бедирерин планнарын дыка ажыр күсөдир арганы бээр ийик.

Совет улустуң чаагай байдалы бедирерин кайгамчык улуг программаны күсөдери бүгү делегейге төөгүлүг ужура-дузалыг болур. Кызымаккай, сорук киришкени-биле ажылдаарынче совет улусту партия кыйгырып тур. Ажылчы кижи бүрүзү коммунистг нийтелиди тургузушкунуңа, улустуң чаагай байдалын бедирерин программаны күсөдери дээш демиселге бодунуң хүлээлгезин күсөдир ужурлуг.

III. Күрүнө тургузуун болгаш социалистг демократияны улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле партияның сорулгалары

Социалистг революцияга төртүтүнген пролетариат диктатуразы ССРЭ-ге социализм тилгелгезин хандыраң, бүгү делегейге төөгүлүг ролду ойнала. Оон-биле кады социализм тургузушкуну чоорту турда пролетариат диктатуразы боду база-ла эскерлишкени таварышкан. Мөчкүч аңгаларын узуткааны-биле холбаштып, оларнын удурлашышкыны базарының эрге-хүлээлгези чок апарган. Социалистг күрүнениң кол эрге-хүлээлгелери болур ажил-агый-организацык болгаш культура-кижизидилге талазы-биле эрге-хүлээлгелери бүгү тала-биле хөгжөөн. Социалистг күрүнө чаа үе-чадаже кирген. Социалистг нийтелидиң ажил-ишчилериниң бүгү улусчу организацыязы кылдыр күрүнениң шилчип өзөренин чорудулганы эгелдээ. Пролетаржы демократия бүгү улустуң социалистг демократиязы кылдыр улам-на улуу-биле шилчип берген.

Ажылчы аңгы — бодунуң эрге-чагыргазын мөңгөжидер чорукту бодунуң сорулгалы кылдыр салбайн турар төөгүдө кара чангыс аңгы. Коммунизмниң бирги чадазы — социализмниң бүрүн болгаш туюлунга чедир тилгелгезин база коммунизмни калбаа-биле тургузарынче нийтелидиң шилчигезин хандыраң, пролетариат диктатуразы бодунуң төөгүлүг хүлээлгезин күсөткен болгаш иштик хөгжүлгенин сорулгаларын талазы-биле алыр-га, ССРЭ-ге турары эржеок чугула эвес апарган. Пролетариат диктатуразының күрүнени бооп тытпай келген күрүнө бүгү улустуң күрүнэни, бүгү улустуң эрге-ажыктарын болгаш күзөл-соруун илередеринин органы бол берген. Бир-тээ ажылчы аңгы совет нийтелиди эң мурнакчы, организацыятынган күжү болганда, ол аңгы коммунизмни калбаа-биле тургузарың үезинде-даа бодунуң удуртуку ролун боттандыраң турар. Нийтелидиң удуртуку болур бодунуң эрге-хүлээлгезин күсөдир чорук-

ту ажылчың аңгы аңгалар чок бооп чиде бээр үе болур коммунизмни тургускан соонда доозар.

Партия болза ажылчың аңгының диктатуразы күрүнениң чок апарыңны мурнунда эржеок чугула эвес болу бээр деп чүвени барымдаалап турар. Күрүнө болза нийти улустуң организацыязы болуп коммунизмниң бүрүн тилгезинге чедир хөвээр артар. Күрүнө болза улустуң күзөл-соруун илеретишсаан, коммунизмниң материал-техниктиг баазызын тургузары, социалистг харылааларын коммунистг харылаалар кылдыр чартыңнары организацыаар, күш-ажылды болгаш херезелдиң хемчээлгине контролюду боттандыраң, чаагай байдалды көдүрүлүшкүн хандыра совет хамаатыларын эргелери болгаш хостагдаларын, социалистг эрге-чурумну болгаш социалистг өчүнү камгалаар, меделерди сатылга-чурумнуң болгаш күш-ажылды коммунизмин өзү-биле көөрүңүң өзүңуңа улус массаларын кижизидер, чурттун камгалалын болгаш айыңыл чок чоруну ыңангыш хандыра, социалистг чурттар-биле акы-дүм-малшык кады ажылдаылганы хөгжүдөр, бүгү-ниити тайбының херези туржуп камгалаар болгаш бүгү чурттар-биле таарымчалык харылааларын боттандырып тургузары хүлээлгелиг.

Социалистг демократияны бүгү тала-биле калбартып болгаш сайзыраңгайдыр, күрүнени эргелеп баштаарында, ажил-агый болгаш культура тургузушкунуң удуртурунга апару хамаатыларын идепкейлиг кириштирер, күрүнө аппаратының ажылың экижидер болгаш ооң ажил-чорудулгазыңа улустуң контролюн күштелдирер — коммунизм тургузушкунуң үезинде социалистг күрүнениң хөгжүлгезинин кол уламчышкыны ыңың болур. Социалистг демократияның улам ыңай хөгжү-

дениниң чорудулганында күрүнө эрге-чагыргазының организацыяны нийтелидиң бот эргелеп организацыя кылдыр чоорту чартыңны тургузустан. Чер-чер организацыяны организацыяны аажок улуг хөгжүлдеси-биле, эвилелешкен республикаларын эргелериниң калбарышкыны-биле, массаларын чогаадыкчы идепкейиниң бедирешкени-биле төптүттүнген удуртулганышын дүүштүрерин хандырып турар демократтыг централизмниң

1. Советтер болгаш күрүнени эргелеп баштаарының демократтыг принциптеринин хөгжүлдеси

Улустуң бүгүдени хаара тудуп турар организацыязы болгаш оон чангыс-эвиниң боттанышкыны болу берген Советтерниң ролу коммунистг тургузушкунуң чоруту турда бедир апар. Боттарының ажил-чорудулгазынга массаларын калбак болгаш шуут киржилгезин хандырып, күрүнө болгаш хей-ниити организацыязының шынарларын бодунга дүүштүрбашаан, Советтер улам-на хей-ниитини организацыязы бооп бар чыдар.

Партия болза совет сонгулда системаныңа улустуң төлээлениң хевирлерин сайзыраңгайдыра болгаш ооң демократтыг принциптерин хөгжүдери эржеок чугула деп санап турар.

Советтерниң депутаттарыга кандидаттарын депшидерде эң-не төлөптиг болгаш ат-алдарлыг кижилерин шилчип алыр дээш, кандидаттарын хуу болгаш ажылчы шынарларын хуралдарга болгаш парламентага эне калбаа-биле, бүгү талаалыг чугаалажып көөрүн хандыраң.

Советтерин ажылын экижидер база чус-чус муң болгаш миллион-миллион чаа ажил-ишчилер күрүнө эргелеп баштаарының школазын эртин дээш чаа-чаа күштерин оларже кириер төлөдө сонгулдалар санында-ла Советтерниң депутаттарының составының үштүн бир кезээден эвээш эвезин чаартып турары чугула.

Удуртур организацыя эрге-мержежилдиг кижилерин эң калбак бөлүктөрүн хандылып кириер сорулга-биле, а ол ышкаш күрүнө эргеленин чамдык ажылдакчыларынң талазын эрге-чагырганы соора ажылчал бээр чорукту болдурбас төлээде, удуртур организацыя составын доктаамаал чаартып турарын эржеок чугула деп партия санап турар. Нийти эвилел, республика болгаш чер-чер организацыяны удуртур ажылдакчылары боттарынын албан-дужаалдарында удаа-дараалаштыр үш хуусаадан алыс эвес сонгулар чурумчуур индиң принципти доктаадып тургузары чугула. Нийтинич саналоналын өзугаар, ажылдакчының хуула салым-мержежилди удуртур организацыя оон улам ыңай ажылдарын ажилчы болгаш эржеок чугула деп көргөн таварылгаларда, ону катап сонгуп болур. Ынчаар сонгуурда сонгууттурулганы анаа хей нуруу-биле эвес, харын, кандидат дээш дөртүң үжүнден эвээш эвези бадылаашкыны берген чүгө-ле ыңың байдалда ам ону күштүг деп санаар.

Партия социалистг демократияның принциптерин сайзыраңгайдыра болгаш чайгылыш чок сагырың эң чугула сорулга кылдыр санап турар. Сонгукчуларын мурнуга Советтерин болгаш оларынң депутаттарының доктаамаал өтөттүг болуру, сонгукчуларын идегелин шыныктырбаан депутаттары хуусаа мурнунда халаар эргези; күрүнени эргелеп баштаарының, ажил-агый болгаш культура тургузушкунуң бүгү-ле чугула айтырыларын ажак болур чоруу, оларны Советтерниң сессияларына хостуг болгаш бүгү талаалыг чугаалажыры; эрге-чагырганың күсөкчи организацыя Советтерниң сессияларына адаандан үстүңе чедир доктаамаал өтөттүг болуру; ол организацыяны ажылы хынаары болгаш оларнын ажил-чорудулганы контролюдыра; депутаттарын негелделерин Советтерин доктаамаал чугаалажыры; совет, ажил-агый болгаш өске-даа организацыяларын ажилында чөптөсперин шүгүмчүлээри долзуу-биле боттанган турар ужурлуг.

Советтин депутат бүрүзү күрүнениң ажил-чорудулгазын идепкейлиг киржир болгаш хандыг-бир тодарай ажылды күсөдир ужурлуг. Советтерин доктаамаал комиссияларын ролу бедир. Дээди Советтерин доктаамаал комиссиялары министрларын, ведомстволарын, улус ажил-агый чөүлөдөрүнүн ажил-чорудулгазын үргүлүг контролюду болгаш чогуур Дээди Советтин хүлээп алган шийтирлерин амыдыралга боттандырып чорударын идепкейлиг деткир хүлээлгелиг. Хоойлу үндүрер организацыяны ажылын экижидер болгаш күсөкчи организацыяны контролюдуарын күштелдирер сорулга-биле комиссияларга ажаадыр кылдыр депутаттарын оларнын кылып турар ажил-хүлээлгелеринден үе-үеде хостап турарын практикага чурумчулук чорудар.

Күсөкчи организацыяны эргелелериниң болгаш килдистеринин эргезинде туруп турар айтырыларын чер-чер Советтерин доктаамаал комиссияларынга шийтирлеп көөр кылдыр улам-на хейү-биле чоорту шилчидип берген турар ужурлуг.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтерин (чер-черин бот эргелелин) эргелери калбарар. Тус черге ужура-дузалыг бүгү айтырыларын олар үзе шийтирлээр.

Район эвезоуун быжыгларынче онза кичээнегени салыр. Колхоз-кооператив өңчүзүнүн бүгү улустуң өңчүзү-биле чоокшулажылганын хире-черге-зи-биле райоңа ужура-дузалыг бүгү-ле бодурулгелери, организацыяларын болгаш албан черлерин эргелеп башкараңны демократтыг чангыс ай органы чоорту тургустураң.

Совет күрүнениң төлээлгелери организацыяны хоойлу-жулда ажил-чорудулганыңа ажылчы чоннарын хей-ниити организацыяларын болгаш каттыгышкыңнарын киржилгези калбарар. Профвеледлеринге, комсомолга болгаш хей-ниитин эске-даа массалык организацыяларынга оларнын нийти эвилел болгаш республика организацыяны үгүрүнде хоойлу-жулда инциативанын, тодарайлаарга хоойлулар төлөвилелдерин кириеринин эргезин тыыскаң турар ужурлуг.

Нийти күрүнөге-даа, чер-черге-даа ужура-дузалыг хоойлуларын болгаш өске-даа шийтирлерин төлөвилелдерин ажилчы чоннарын чугаалажып көөрү система болган турар ужурлуг. Эң чугула хоойлулар төлөвилелдерин бүгү улустуң бадылаашкыныга (референдумнага) кирип турза чогуур.

Чурттун бүгү курлавырларын шың ажылгаары, ажилчы чоннарын культура-амыдырал хандырылганын айтырыларын чогуур үезинде шийтирлээри дыка хамааржыр күрүнө аппаратының ажил-чорудулганы экижидери СЭКП улуг ужура-дузалыг кылдыр көөрүп турар. Совет аппарат болза бюрократизмни, өзү барымдаалаар болгаш ажил чызыр чоруктуң кандыг-даа илерээшкени-

лениниң принциви улам-на улуу-биле хөгжүүр. Сагыгачурумну быжыгларын, эргелеп аппаратының бүгү эвезоуларын ажил-чорудулганынга хүн-үргүлүчүнү контролю болгаш Совет эрге-чагырганың шийтирлериниң база хоойлуларын күсөлдесин хынаарын боттандыраң, оларны амыдыралга хажык чокка болгаш чогуур өйүндө боттандырып чорудары дээш ажилдакчы бүрүзүнүң харысалгазын бедирер эржеок чугула.

нери чокка бөдүүн, мержежилдиг, эвээш чарыдалдыг болгаш оперативтиг болур ужурлуг.

Ол сорулганы шийтирлээринин чугула чөптөө — күрүнениң болгаш хей-ниитиниң доктаамаал контролю. Төп болгаш чер-черде хей-ниитиниң инспекциязы-биле күрүнө контролюн холбаштырып турар контроль организацыя Ленинниң айтышкынарына дүүштүр доктаамаал ажаадыр ужурулуг. Улусчу контролюду инспекцияларын күрүнө херектерин эргелеп башкараңга, хоойлу-дурмуну шыңгыры сагыр чорукка контролюду боттандыраңга калбак улус массаларын кириштирерин дээштик чөптөө күрүнө аппаратын сайзыраңгайдыраң, бюрократизмни дазылдан тура тыртып узуткаарының, ажилчы чоннарын санааларын чогуур үезинде амыдыралга боттандыраңның чөптөө кылдыр партия көөрүп турар.

Социалистг күрүнениң аппараты чонга бараан болуп, чонга өтөттүг болуп турар. Ажилдакчының ак-сеткилдиг эвес, эрге-чагырганы соора ажылгаар чооруун шийтирлиг илередиң чайладыр болгаш арын-нурууң барымдаалавайн, шыңгыр бурууладып кезедир. Совет-ижилерин хүлээлгези — хоойлу-дурмунуң болгаш хей-ниитиниң корум-чурумнуң камгалалына туржуру, эрге-чагырганы соора ажылгаар чоруктарга өлтөш чок байдалдарын илередери болгаш оларнын-биле демисе-жири болур.

Эргелеп башкарылгана демократтыг эгелерин моон сонгаар-даа хөгжүдери эржеок чугула деп партия санап турар. Сонгулдалыг болурунун болгаш төлээлгелери организацыя база сонгукчуларын мурнуңа өтөттүг болур чоруктуң принциптин күрүнө организацыяны бүгү-ле удуртур ажылдакчыларыга чоорту непертерсе чогуур.

Күрүнени шалыңның аппараты кызырылган, эргелеп башкарылганын мержежил-чанчыларын калбак улус массалар улам-на шингээдин алган турар болгаш ол аппаратта ажил кезинде барып онзагай профессия эвес апарган турар кылдыр ажил-херекти шак ынчаар чорудары эржеок чугула.

Даандырган ажил-херек дээш удуртукту бурүзүңа хуузунда харысалгалык болур чооруун шыңгырап башаан тургаш, күрүнө болгаш ажил-агый аппаратын бүгү-ле адырларын ажилына коллегиялдык болур чорукту чайгылыш чокка боттандыраң эржеок чугула.

Эң калбак демократизм болза ажилчы чоннарын эш-хуузунда сагылга-чурумнуң чайгылыш чок сагыры-биле холбашкан турар болгаш үстүңдө куду база адаандан өрү контролюду боттандырып тургаш, ол сагылга-чурумну быжыгларынга дузалаар ужурулуг. Күрүнени бүгү-ле организацыяны ажил-чорудулганында кол чүүл — массалар иштиге организацыя ажил, ажилдакчыларын шийчип алыры, оларнын практиктиг ажил-херектеринин талазы-биле хандала болгаш үнелээшкени, удуртур организацыяны даалгаларын болгаш шийтирлерин херек кырында күсөлдесин контролю болур.

Хей-ниитиниң социалистг корум-чурумну улам ыңай быжыглары, ажил-агый-организацыя болгаш культурак-кижизидилгезин ажилды таарыштыр башкарып, коммунистг тургузушкунуңа сорулгаларын шийтирлээрине база кижилерин хуузунда бүгү талаалык болбаазыралыга идигин берип турар эргенин норма-чижектерин сайзыраңгайдыра улуг ужура-дузалыг.

Коммунизмге шилчешкениң дээрге кижиниң хостуг чорун болгаш совет хамаатыларын эргелерин бүгү хемчег-биле хөгжүдөр дээш ол. Ажилчы чоннарга эң-не калбак эргелерин болгаш хосталгаларын социализм тыпсып база магадлал берген. Ажилчы чоннарга чаа улуг эргелерин болгаш аргаларын коммунизм бээр.

Социалистг хоойлу-дурмуну шыңгыры сагырын, корум-чурумнуң кандыг-даа үрээшкенинин когун үезин, кем-херек үүлгедир чорукту узуткаарын, ону болдуруп турар бүгү-ле чылдагааннарын чайладырын хандыра сорулганы партия салып турар.

ССРЭ-де шүүгүчүн бүгү ажил-чорудулганы хоойлу-гу бүрүн дүүштүр боттанып турар. Ол, өзүлүг-ла демократтыг үндөшнөгө: шийтекчилериниң база улус төлээлгелеринин сонгулдалык болгаш өтөттүг болур чоруунга, оларны хуусаа бетинде халаарын эргезинге, суд херектерин ажак көөр чоруунга, хоойлу-дурмуну болгаш чорудулганын бүгү-ле норма-чижектерин, судтар, истелгенин база баштайгы истелгенин организацыяны шыңгыры сагып тургаш хей-ниитинин бурууладыкчыларының болгаш болчулчуларын судтарга киржир чоруунга үндөшлөткөш тургустунуп турар. Шүүгүнүн бүгү ажил-чорудулганың демократтыг үндөшнөгө хөгжүүр болгаш сайзыраңгайжыр.

Коммунизмни тургузуп турар нийтелиге эрге-чурум үрээшкенини болгаш кем-херек үүлгедир чорук турбас ужурулуг. Ынчаажаок, кем-херек үүлгедир чоруктуң илерээшкени амыдында бар болганда, нийтелиге айылдыг кем-херектерин үүлгедип, социалистг нийти чуртталганын чурумунун үрөп, ак-сеткилди күш-ажылчы амыдыралче кириер күзөвөй чорур кижилерге хамаарыштыр кеземче көргүзериниң шыңгыры хемчеглерин ажылгаары эржеок чугула. Кол-ла кичээнгей болза кем-

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ПРОГРАММАЗЫ

(Улачызы).

даарын экижидерине идилийг улам-на ажыл-ишти органнар болдурбушаан, профэвилелдери ажыл-агыйын удуртур талазы-биле боттарының ажыл-чорудулгазын күштедирген тургун дээш партия идиг бээр. Профэвилелдери болза:

— массаларның коммунисттик медресин бедибидер дугайында үргүлчү сагыш салыр, коммунисттик күш-ажыл дээш чарыштын организаторлары болур, күрүнө болгаш хөй-ниити херектерин эргелеп башкарарының чанчылдарын шингээдип алырынга ажылчы чоннарга дузалаар, күш-ажылдык болгаш хергелдидик кемчээлинге контролду чорударынга идепкейлиг киржир;

— соксаал чок техниктиг депшилге дээш, күш-ажылдык бүүрүкчүлүгүн улам ынай өстүрөр, күрүнө планнарын болгаш онаалгаларын долдур болгаш ажыр күүседир дээш демиселче ажылчыннары болгаш албан-хаакчыларына хандыкшытышаан, оларның идепкейин хөгжүдөр;

— ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларнын мергежилни бедибидер дугайында, күш-ажылының болгаш амьдырал-чурталгалының байдалдарын экижидер дугайында үргүлчү сагыш салыр, ажылчы чоннарның материалдыг сонургалдарын болгаш эргелерин камгалаар;

— чуртталга болгаш культура-амьдырал тудуунун планнарын күүседир, нитиникин чеменилге черлерин болгаш садгыны, социал страхованиени, санаторий-курорт херезин экижидер чорукту чедип алыр;

— хергелдидик нитилел фондударын ажылчыннарынга, ажылчы чоннарны хандырары-биле холбаалыг бүү бүүдүрүлгелерин болгаш албан черлериниң ажылынга контролду хандырар;

— ажылчы чоннарның культура хандырдылганы болгаш дыштанылганын экижидер, күш-культураны болгаш спортту хөгжүдөр хүлээлтелгил.

Аныктарны коммунисттик өзуунга кижизидерде, чаа нитилелдин практиктик тургузушкунуна оларны хандыкшыдарда, коммунизмниң үезинде чурттаар, ажылдаар болгаш нитилел херектерин эргелеп башкарар апар бүү талазы-биле сайзырангай кижилериниң салгалын белеткээрде партияга дузалап турар аныктарнын бот ажыл-чорудулгалыг хөй-ниити организациязы болур аныктарнын коммунисттик эвилелиниң ролю өзер. Партия болза аныктарнын коммунизм дээш совет улустун демиселинге тургукчу, чогаадкчы күш кылдыр көрүл турар.

Комсомол болза амьдыралдык бүү талаларына инициативаны болгаш эгелешчини улам улук чергелиг илередиң үндүрер, аныктарнын идепкейин болгаш күш-ажылчы маадырдыг чоруун хөгжүдөр хүлээлгелиг. Төзөн чуртка, улуска, Коммунисттик партияга болгаш коммунизмниң херезинге кызыгаар чок берданышкенин, нитилелдин чаагай чоруу дээш күш-ажылга болгаш кандыг-даа бергелерин ажай эртеринге үргүлчү бели болурунга аныктарны кижизидер, оолдарын болгаш кыстарын нити эртемниниң болгаш техниктиг билиглериниң деңгелин бедибидер комсомол организацияларынның ажылынга төп черни ээлээр уурлуг. Социалисттик Төзөн чуртту камгалаарына аныктарны белеткээр, кандыг-даа дайынын халдаашканынга шиптирлийг ойтур шагышкыны бээр аргалыг эрес-маадырдыг патриоттары кижизидер — комсомолдун ыдыктыг хүлээлгези. Комсомол болза аныктарны коммунисттик моральдык принциптерин болгаш норма-чижектерин шынгы сагырының өзуунга кижизидер. Школага болгаш пионер организациязынга болуң салдары-биле комсомол омак-хөгүлүк, күш-ажылга ынакшалдыг, күш-шыдал болгаш аажы-чаң талазы-биле кадык салгакчыларны кижизидерине идепкейлиг киржир хүлээлгелиг.

Кооперациянын—колхозтарнын, хергелди, чуртталгачул кооперациянын болгаш коммунисттик тургузушкунга массаларны хандыкшыдарынын, коммунисттик

кижизидилгениң база хөй-ниитиниң бот-эргелелинин школарының хевирлериниң бирээзи болур өске-даа кооператив организацияларының ужур-дузазы бедибидер.

Ажылчы чоннарның өске-даа хөй-ниити каттыжышкыны: эртем болгаш эртем-техниктиг база эртем-чырыдышкынын нитилелдер, чаарткычыларнын болгаш чогаадкчыларнын организациялары, литература, уран чүүл, журналистика ажылдакчыларының эвилелдери, культура-чырыдышкын, спорт нитилелдери база хөгжүрүр.

Күш-ажылчы чарышты бүү хемчег-биле хөгжүдери болгаш күш-ажылдык коммунисттик хевирлерин мактап деткирерин, коммунизм тургузушкунуна ажылчы чоннарнын идепкейин улам ынай бедибидерин, массаларнын материалдыг амьдырал-чуртталга байдалын экижидер дугайында болгаш оларның өзүп турар угаан болал негделдерин хандырар дугайында сагыш-салышкынны партия болза хөй-ниити организацияларынның эң чугула сорулгазы кылдыр санап турар. Культураны, кадык камгалаанын болгаш социал хандырдылганы албан-черлерин эргелеп башкарарына хөй-ниити организацияларынның киржилгезин калбартып, күрүнениң эргелелинде турар көрүлдө черлерин, клубтарын, библиотекаларын болгаш культура-чырыдышкынын өске-даа албан черлерин удуртуун оларнын эргелелинге эң чоккучу чылдарның дургузунда дамчыдып берзе чогуур; нитиникин корум-чурумун быжыглаар талазы-биле оларнын, ылангыч улусчу дружиналарын, эш-хуузуун судтарының ажыл-чорудулгазын калбарты.

Хөй-ниити организацияларының бот ажыл-чорудулганын калбартып сорулга-биле партия болза оларнын төлевилерин аппараттан адаандан үстүнге чедиң улам ынай кызырарын, эңгелдиг сонгулдалар үезинде хөй-ниитиниң орган бүрүзүңү составынын барык деңгелин чартырын эргелек чугула кылдыр санап турар. Хөй-ниити организацияларынның удуртук ажылдакчыларын черле ни и хуусаадан хөй удаа улаштыр сонгувазын чогумчалыг кылдыр санаар.

Социалисттик күрүнө өзуунук хөгжүлдеси болза, советтер, профессионал, кооператив болгаш ажылчы чоннарнын өске-даа массалыг организацияларын бодунда каттыштырган хөй-ниитиниң коммунисттик бот-эргелиг кылдыр ону чарты тургузарына чоорту чедиң бээр. Ол чорудулга дээрге нитилел херектерин эргелеп башкарарына нитилелдин бүү кижизидерине идепкейлиг киржилгезин хандырар турар демократиянын улам ынай хөгжүүр деңгели он. Ажыл-агыйны болгаш культураны эргелеп башкарарынын амгы күрүнө эрге-хүлээлгелери-биле демейлешкеш, хөй-ниитиниң эрге-хүлээлгелери нитилелдин хөгжүлдезинге дүүштүр хевир талазы-биле эскерлип болгаш сайзырангайжывышаан, коммунизмниң үезинде база хевээр артар. Ыңчалза-даа оларны боттандырарынын хевир бүүдүү болгаш аргалары социализм үезиндээзинден бир янзы болур. Ам күрүнени болуп турар планашкынын болгаш үегитин, ажыл-агыйны болгаш культураны хөгжүлдесин удуртуунун органын политиктиг шынар-бүүдүү чидер болгаш хөй-ниитиниң бот эргелелини органын болу бээр. Коммунисттик нитилел болза күш-ажыл кижилериниң эки организастаттыган дем каттыштырылганы болур. Коммунисттик нити чуртталганын нитиге хүлээң көрдүңгөн чангыс аай дүрүмнери доктааттынар, ол дүрүмнери сагыры бүү кижилериниң иштиги хергелди болгаш чанчылы анаар.

Төөгүлүк хөгжүлдө күрүнениң чок болу бээринге чалаш чок чедиң бээр. Күрүнениң бүрүнү-биле чок болурунга иштиги байдалдарына-даа тургузары—сайзырангай коммунисттик нитилелди тургузары, даштыкы байдалдарына-даа тургузары—делегий кырында социализмни тийлелгези болгаш быжыгышкыны эргежок чугула.

3. Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштерин болгаш камгаланың аргазын быжыглаары

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязы бүү совет улустун бир эл-сеткилдиг деткимчезинге дайнып алгаш, социализмниң чаалап алышынын, бүү делегейде тайбынын херезин чабгылы чок камгалап, агресси дайыннардан кижити төрелгетенин шуут хостап алыр дээш могаг чок демиселип турар. Янзы-бүрү социал тургузулгучу күрүнелерин тайбыч кожа-хөлбээ догунаашкынының ленинин принципин Совет күрүнениң даштыкы политиканының чингине принципи болуп келген болгаш болуп артар.

Делегейниң шынгы контролю-биле чепселенишкини бүү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында бодунуң-көдүрүп үндүрген саналдарын боттандырар чорукту чедиң алыр Совет Эвилели чүткүлдүк оралдыгы турар. Ыңчалза империалисттик күрүнелер ол саналдарын хүлээп алырындан шудургу ойталап, боттарының чепсекти күштерин күженишкининиң өстүрүп турар. Олар делегейниң социалисттик системаның догунаашкыны-биле эптежер хөндү чок болгаш Совет Эвилелини база социалисттик өске-даа күрүнелерин дайынын аргазы-биле узуткаар талазы-биле боттарының угаан-сарыл чок планнарын дугайын ажы-биле меделеп турар. Ол чорук болза тайбынын дайынын агресси чимченишкиннеңинге хамаарыштыр кошкаш дивес серемчиледип болурун база тайбыч күш-ажылдык камгаланыга кезезде туржуп, бодунуң Төзөн чуртун чепсекти камгалап алырынга үргүлчү бели турарын Коммунисттик партияга, Чепсектиг Күштерге, Күрүнени айыл чок чорук органнынга, ССРЭ-ниң бүү улустарына хүлээдиң турар.

Амдыында империализм хевээр артып турда—агресси дайынын айылы артар дээрзин партия барымдалап турар. СЭКП болза социалисттик ада-чуртту камгалаарын, ССРЭ-ниң камгалалы, Совет Чепсектиг Күштерин күчүзүн быжыглаарын партиянын, бүү совет улустун ыдыктыг хүлээлгези, социалисттик күрүнениң эң чугула эрге-хүлээлгези кылдыр көрүп турар. Бүү социалисттик лагернин идепкейлиг камгаланы болгаш айыл чок чоруун социалисттик өске-даа чурттар-биле кады хандырарын Совет Эвилели бодунуң интернационалчы хүлээлгези кылдыр санап турар.

Иштиги байдаларын талазы-биле алырга Совет Эвилелиниң армия негетинмейн турар. Ыңчалза-даа империалисттик лагерден үнүп турар дайны айылы артып турар болганда, чепселенишкини бүү-ниити болгаш бүрүн дүжүрери чедиң алдынзаанда, СЭКП болза Совет күрүнени камгалап күчүзүн, оң Чепсекти Күштериниң дайныч белин чоруун Совет Төзөн чуртче халдарын кемчэн кандыг-даа дайынын шиптирлийг болгаш бүрүн чыла шаварын хандырар деңгелиге тургузарын эргежок чугула кылдыр санап турар. Совет күрүнө дээрге оон Чепсекти Күштери күчүлүк, Төзөн чуртту камгалаларының талазы-биле эң-не амгы үениң чепсектерин—атомнуң болгаш термоядролук чепсектиг, хөдөлүшкиннерини

бүү-ле янзы-бүрү ыракшыдыг ракеталары болуп, шериг техниказының болгаш чепсезиниң бүү хевирлерин чогуур бединге тургун дээш сагыш салыр.

Коммунисттерни, бүү совет кижилерин партия болза социалисттик ада-чуртту камгалаарына үргүлчү белин турарынын, бодунуң армияныкы ынакшылдын өзуунга кижизидип турар. Камгалалдык хөй-ниити организацияларынның ажыл-чорудулгазын улам ынай хөгжүдериң партия бүү тала-биле дузалаар. Ада-чуртту камгалаары, Совет Чепсектиг Күштерге албан эрткирери — совет хамаатының бедик болгаш хүндүлүк хүлээлгези.

Совет Чепсектиг Күштер ылаптыг болгаш демнин организм болуп, эки организастаттыган болгаш сагылга-чурумдук болуп, оларнын мурнунга партиянын, чазакты болгаш улустун салган сорулгаларын үегерлиг күүседип, база империалисттик агрессорларга өлүмүг ойтур шагышкынын бээрине кандыг-даа үед белин тургуннар дээш СЭКП бүү чүвени кылдыр турар. Совет Чепсектиг Күштериниң тургузушкунунун эң чугула принципи — чангыс кижиниң удуртулганы болур.

Совет улустун эң дээр төлөөкчилеринден четчелетинер армиянын база флоттук командакчы, политиктиг болгаш техниктиг кадрларын коммунизмниң херезинге кызыгаар чок бердинген чорукка белеткээр дугайында партия могаг-шылаг чок сагыш салыр. Командалыр состав марксисци-ленинин теорияны чүткүлдүг шингээдиң алыр, шериг-техника талазы-биле бедик белеткелди болурун, амгы үениң шериг теориянын болгаш практиказынын бүү негделдериниң деңгелинге турарын, шеригниң сагылга-чурумун быжыглаарын партия эргежок чугула кылдыр санап турар. Бүү совет дайнычлар бодунуң улзуңга, коммунизмниң херезинге кызыгаар чок шычы болурунун өзуунга, социалисттик Төзөн чуртту камгалаарына бүү күштерин, а бир өвес негетине берзе, амы-тыннында бээрине белин болурунун өзуунга кижизиттерин уурлуг.

Шериг тургузуунун үндезинериниң үндезин болза Чепсекти Күштерге Коммунисттик партиянын удуртулганы, армияга болгаш флотка партия организацияларыннын ролюн болгаш салдарын күштедирери болур. Армиянын, ужар чүүлүк болгаш флоттук бүү амьдыралына болгаш ажыл-чорудулгазына бодунуң организакчы болгаш улгакчы салдарын бедибидеринче, Чепсектиг Күштериниң бот составын Коммунисттик партиянын болгаш Совет чазакты долгандыр сыры каттыштырарынче, армиянын болгаш улустун чангыс эвин быжыглаарынче, дайнычларын эрестиг, сорукту, болгаш маадырлыг болурун, социалисттик чурттарын армиялары-биле дайнычы кады амьдалдылгалыг болурунун, коммунизмни тургузуп турар Советтер чуртун камгалаарына кандыг-даа үед белин болурунун өзуунга кижизидеринче партия кошкаш дивес кичээңгейин салып турар.

IV. Национал харылзаалар талазы-биле партиянын сорулгалары

Социализмниң байдалдарына нациялар чечектелип сайзырап, оларнын тускай догунаар эргези быжыгып турар. Нацияларнын хөгжүлдеси капитализм үезинде болуп турары ышкаш национал ылгалдары, национал кызыгаарланчак чорукту болгаш хуузуун хараар чорукту күштелдеринин аргалары-биле эвес, харын оларны чоокшулаштырарынын, бот-боттарынга акы-дуңма дузалачынын болгаш найыралдын аргалары-биле боттанып турар. Чаа-чаа үлетпүр төптениң тытып келгени, бойдус байлактарын ажытканы болгаш ажалдап кылып турары, кур черлерин шингээдиң алганы болгаш транспорттун бүү хевирлерин хөгжүткени чоңуң харылзаажыр чоруун күштелдирип, Совет Эвилелиниң улустарының боттарының аразында харылзааларын калбартырына иди болуп турар. Совет республикаларда хөй-хөй националдарнын кижилери кады чуртталга база найыралдыг ажылдап турар. ССРЭ-ниң иштинде эвилелешкен республикаларнын аразында кызыгаарлар боттарынын шаанда турган ужур-дузазын улам чидирип турар, бир-төө бүү нациялар ден эргелиг, оларнын амьдыралы чангыс аай социалисттик үндезин-суурга тургустуңуп база улус бүрүзүңү материалдык болгаш сагыш-сеткил талазы-биле негелделери деңгемчээлге боттанып турар болганда олар шиптузу нити амьдыралчы эрге-ажыктары-биле чангыс өг-бүлөгө каттышкан болгаш чангыс аай эңис сорулгаже — коммунизмге кады бар чоруур. Нитилел харылзааларнын чаа хевир-биле төрүттүңген болгаш ССРЭ-ниң улустарының дээр чанчылдарын сыры каттыштырган сагыш-сеткилдиң нити шынарлары янзы-бүрү националдыг совет кижилерде доктаап быжыккан.

Коммунизмни калбартып тургузары болза нацияларны улам ынай чоокшулаштырары-биле болгаш оларнын бүрүн чангыс эвин чедиң алыры-биле тодагарлаттынып турар, ССРЭ-де национал харылзааларнын хөгжүлдезинде чаа үе-чада болур. Коммунизмниң материал-техниктиг баазанын тургузары совет улустарнын улам-на сыры каттыжарынче аппарат чоруур. Нацияларнын аразында материалдык болгаш сагыш-сеткил талазы-биле байлактарын солчуру улам күштүг апар чыдар, коммунисттик тургузушкунун нити херезинге республика бүрүзүңү салышкынын өзүп турар. Аңгылар аразында кызыгаарларын арылдырып чидери болгаш коммунисттик нитилел харылзааларын хөгжүдери нацияларнын социал бир-аай чоруун күштелдирип, культураны, моральдык болгаш амьдырал-чуртталганын нити коммунисттик шынарларын хөгжүдериңге, бот-боттарына бүүрежилгени болгаш оларнын аразында найыралды улам ынай быжыглаарына дузалап турар.

ССРЭ-ге коммунизмниң тийлелгези-биле нацияларнын улам улук чоокшулажышкыны болур, оларнын экономикалык болгаш идеийлиг нитилелешкек чоруу өзер, оларнын сагыш-сеткил талазы-биле овуур-хевириниң коммунисттик нити шынарлары өзүп калбарар. Ындыг болза-даа национал ылгалдарын, ылангыч дыл талазы-биле ылгалдарын арлып чидери, аңгыларын арлып чидериңе боодаарга элээн үр үениң чорудулганы болур.

Коммунисттик тургузушкунун чорудулгазында туруп турар национал бот-харылзааларнын бүү айткыларын партия ленинин национал политиканы хажык чок чорударына үндезилээш, пролетаржы интернационализмин туруштары-биле шиптирлеп турар. Национал онзагай чүүлдерин херекке албай баарын-даа, үрдүңдүр бээр. Даа партия болдуруба.

Национал харылзаалар талазы-биле партия даразында сорулгаларын идиң үндүрүп турар:

а) бүү совет нацияларнын болгаш улустарнын экономиказын болгаш культуразын бүү талалыг хөгжүдери үргүлчүлээр, оларнын улам сыры акы-дуңма кады амьдалдылганы болгаш бот-боттарынга дузалажырын, амьдыралдык бүү адырларына сыры каттыжылыны болгаш чоокшулажышкынын хандырбышаан база ССР Эвилелин бүү хемчег-биле быжыглаарын чедиң албышаан, ССРЭ-ниң улустарынын национал күрүненин хевирлерин долдуз-биле ажыглаар, сайзырангайжыдар;

б) экономика талазы-биле совет республикаларнын ажыл-агыйын бүү талалыг хөгжүдериңе угландышкынын моон сонгаар-даа чорудар; бүүдүрүлгени рационалдыг таарыштыр тургузарын болгаш бойдус байлактарын плангыч ажылдап кылырын хандырар, оларнын күш-ажылчы күженишкиннерин каттыштырышаан база дуругуштурушаан, бүү күрүнениң эрге-ажыктарын совет республика бүрүзүңү эрге-ажыктары-биле шын дүүш-турбүшаан, республикалар аразында күш-ажылдык социалисттик хуваалдазын сайзырангайжыдар. Ажыл-агыйын удуртурунга эвилелешкен республикаларнын эргелерин калбартканы аажок эки түңделдерин бергенин барымдалаш, коммунизмни материал-техниктиг баазанын тургузары совет республикалар бот-боттары улам сыры харылзааларын болгаш бот-боттарыга дузалажырын негеп турарын барымдалаш, ол ышкаш хемчелерин улам ынай чуртукан туруп болур. Нациялар аразында

зында харылзаа сыры болган тудум-на база бүү улустун сорулгаларын улам бедик билген тудум-на чүлге тус чериниң эрге-ажынын болгаш национал дужун хараар чоруктун илерээшкиннерин чедишикиниң ажып эртер.

Коммунисттик тургузушкунун болгаш ажыл-агый чорудулгаларын дүүштуренини сорулгаларын чедишкенин шиптирлээр сорулга-биле чогуур зоналарга республикалар аразын ажыл-агый органын (ылангыч суггарылга, электроэнергияны каттыштырары, транспорт болгаш өске-даа ол ышкаш айткылар талазы-биле тургустуңуп болур.

Эрге-ажыктарын бүрүн барымдалаш, элээн дүргө хөгжүлдени негеп турар чуртук районнарына онза кичээңгейин салып тургаш, бүү нацияларнын, улустарнын херек кырында ден чоруун хандырар политиканы партия мурнукузу хевээр чуртукан турар. Коммунисттик тургузушкунун чорудулгазына өзүп турар чаагай чорукту бүү нацияларнын болгаш улустарнын аразында чөп хуваары чугула.

в) ССРЭ-ниң улустарынын социалисттик культуразынын улам ынайгы бүү талалыг чечектелишкинин чедиң алыр. Коммунисттик тургузушкунун улук калбарышкыны болгаш коммунизмниң идеологиянын чаа-чаа тийлелгелери ССРЭ-ниң улустарынын социалисттик уткаштырарлыг, национал хевирлиг культуразын байдыңды турар. Нацияларнын болгаш улустарнын идеийлиг чангыс эви, оларнын культуразынын чоокшулашкыны күштелдиң турар. Национал хевирлер чангыс черге талтап турбар, харын бүү-ле эргижирээң, амьдыралды чаа негелделеринге уурландышкак чүүлдерден хосталбышаан, хевирин эскертип, сайзырангайжык база боттарынын аразында чоокшулажып турар дээрзин социалисттик нацияларнын хөгжүлдезиниң төөгүзүңү дүржүлганы көргүзүп турар. Бүү совет нацияларга нити болуп турар интернационалдык культураны хөгжүп турар. Нация бүрүзүңү культурулук эртинези интернационалдык характерлиг бооп турар чогаадыгалар-биле улам байып турар.

ССРЭ-ниң улустарынын культуразынын социалисттик утка-шанарын хөгжүдериңе шиптирлийг кичээңгейин салбышаан, партия оларнын боттарын улам ынай байлакшыларына болгаш чоокшулаштырына, оларнын интернационалдык үндезинерин быжыглаарына болгаш оон-биле коммунисттик нитилелдиниң нити кижити төрелгетенин келир үедиги чангыс аай культуразын тургузарына дузалаар. Улус бүрүзүңү депшилгелиг чанчылдарын деткивишаан, оларны бүү совет кижилеринин амьдалы кылып, коммунизм тургузушкунунун бүү нацияларга тааржыр чаа, чангыс аай революстук чанчылдарын бүү хемчег-биле хөгжүдөр;

г) ССРЭ-ниң улустарынын дылдарынын хостук хөгжүлдесин, кандыг-бир дылдары амьдалына кандыг-даа артык тамчыктарын, кызыгаарлашкынын азы албадаашкынын болдурубайн кандыг-даа дыл кырын чагаалаар, бодунуң урууларын кижизидер болгаш өвредир бүрүн хосталганы ССРЭ-ниң хамааты бүрүзүңүге моон сонгаар-даа хандырар. Улустарнын акы-дуңмаларынын болгаш бот-боттарына бүүрежириңи байдалдарына национал дылдар ден эргеге болгаш бот-боттары байлакшыларына үндезилээш хөгжүп турар.

Төзөн дылы-биле черелештир орус дылды экин-тура-биле өвөренириниң амьдыралда болуңуп турар чорудулгазы эки түңдөлдик болуп турар, чүге дээрге ол чорук бот-боттары дуржулга солчурунга болгаш ССРЭ-ниң өске-даа бүү улустарынын культурулук чедишкениңнеңе база делегий культуразының нация болгаш улус бүрүзүңү каттыжып кирерине дузалап турар. Орус дыл болза национал аразында харылзаажырын болгаш ССРЭ-ниң бүү улустарынын кады амьдалдылганынын херек кырында нити дылы апарган;

д) национал харылзаалар талазы-биле интернационализмниң принциптерин моон сонгаар-даа хажык чок чорудар; социализмниң чугула чаалап алышкынынын бирээзи болуп улустарын найыралын быжыглаар; национализмниң болгаш шовинизмниң кандыг-даа илерээшкиннеринге болгаш артышкынына уду, национал кызыгаарланчак чорукче болгаш тускайланчак чорукче, эри эртер чүүлдерин мактаасаар болгаш улустарын төөгүзүңде социал чөрүлдээрин чаап будулдар улгандышкына уду, коммунисттик тургузушкунга моондактан турар өзу-чурумнарга болгаш аажы-чанчылдарга уду эптеш чок демиселди чорудар. Нациялар аразында кадрларын доктаамал солчурун коммунисттик тургузушкунун өзүп турар хемчээлдер негеп турар. Совет республикаларда тус-тус националдарын амьдалдык чанчылдарын кижизидериңе болгаш ажылаарына национал башкаланыккаар чоруктун кандыг-даа илерээшкиннери таарышпас. Национализмниң илерээшкиннерин узуткаары ССРЭ-ниң бүү нацияларын болгаш улустарынын эрге-ажыктарына дүжүп турар. Совет республика бүрүзүңү чүлге ССРЭ-ниң социалисттик акы-дуңмаларынын улук өг-бүлелинге улам ынай чечектелип база быжыгып болур.

V. Идеологиянын, кижизидилгениң, өвредилгениң, эртемниң болгаш культураның талазы-биле партиянын сорулгалары

Массаны социалисттик өзуга кижизидеринге, социализмни идепкейлиг тургузушкунун кижизидеринге совет нитилелди улук чедишкенини чедиң алган. Ыңчалзажок социалисттик тургузушкунун тийлээшиниң сөөлдүң-даа нитилелдин бурунгаар шимчээшкинин шаптыктап турар, капитализмни артынчылары кижилерин медреселинде болгаш аажы-чанцында артып турар.

Коммунизмни тийлелгези дээш демиселге идеология болгаш улам-на күчүлүк фактор болуп турар. Нитилелдин кижизидериниң медреселиг чоруу безэн тудум-на коммунизмниң материал-техниктиг баазанын тургузарына, чаа харылзааларын хөгжүдериңе, оларнын чогаалыкы идепкей улам-на бүрүн болгаш калбаа-биле бешип негептээр, ынады болганда, коммунизм тургузушкунунун сорулгаларын улам-на дүргө болгаш чедишкенин шиптирлеттиңер.

Амгы үе-чадада идеология ажадыла кол чүүл болуу бедик идеийлиг болгаш коммунизмге бердинген болурун өзууңга, күш-ажылды болгаш нитиникин ажыл-агыйын коммунисттик өзу-биле көөрүңге бүү ажылчы чоннарны кижизидер, буржуаз үездериниң болгаш чаңчыларын артынчыларын бүрүн ажып эртери, кижиниң бүү тала-биле таарыштыр кижизидип сайзырады-

ры, угаан-бодал культуразынын өзулук байлан тургузары болур деп партия санап турар. Өзүп ораар салгакчыларны кижизидерин онза ужур-дузалыг деп партия көрүп турар.

Чаа кижини кижизидер партиянын, күрүнениң болгаш хөй-ниити организацияларынын кижизидилге ажылынын бүү системаның салдары-биле, коммунизм тургузушкунуна идепкейлиг киржилгениң, экономикалык болгаш нитилелди амьдыралына коммунисттик эгерлерниң хөгжүлдесиниң чорудулгазында болдунар, бо чорукка чугула роль парлагга, радиога, кинога болгаш телевидениге хамааржыр. Нитилел тургузушкунун коммунисттик хевирлерин чогаадып тургузарынын чорудулгазында амьдыралга, күш-ажылга, кижилериниң аразында харылзааларына коммунисттик идеийлиг чорук улам күштү-биле болгаш быжык-биле доктаар, коммунизмниң чаагай кижини угаңгыч ажылдап билир чорук тытып доктааттынар. Нитилелдин кижизидериниң кады кылган план өзуугаар организастаан күш-ажылы, күрүнени болгаш хөй-ниитиниң херектерин эргелеп башкарарына оларнын хүн бүрү киржилгези, эш-хуузуңуң кады амьдалдылганынын болгаш кайы-кайызын деткижериниң коммунисттик харылзааларын хөгжүдери колжың (Улачызы 4-кү арнында).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫН ПРОГРАММАЗЫ

(Уланчызы).

ларын дилеп тыварынча, бүдүрүкчү күштерин аяктык кылдыр сайгара тургузарынын принциптерин болгаш коммунизм тургузуушкунунун техника-экономика айттырылганын аяктык кылдыр угулган турар ужурлуг.

Бүгү делегей төөгүзүнчү болгаш делегейин бо үгн хөгжүлдесин айттырылганын шинчилээри киж и төрөлеттен коммунизмге бурунгаар шимчээшкенине дүрүм өзүгээр болур чорудулгазын, күштерин деңизгүөр байдалынын социализмге аяктык кылдыр өскөрүшкенин, капитализмнин ниити кризисинин чидигленишкенин, империализмнин колониализмге системазын буступ жүжүшкүчүн болгаш оок урук түннелдерин, улустарнын национал-хосталгалыг шимчээшкенинин көдүрлүүшкүнүн аяктык илередир ужурлуг.

Коммунистг партианын болгаш совет улустун тилдеги, амыдыралга хынаттыган төөгүлүг дуржулгазын, делегейин социалистг системазынын, делегейин коммунистг болгаш аяктык шимчээшкенин хөгжүлдесин дүрүм өзүгээр болур чүүлдерин өөренири чугула ужур-дузалыг.

Боудустун, нитилелдин болгаш кижиниң бодаашканынын хөгжүлдесиниң эң-не ниити дүрүмнениң дугайында эртем болур диалектиктг болгаш төөгү материализмдин моон сонгаар-даа туруштуу-биле камгалаары болгаш аяктык кылыры эргежок чугула.

Нитилел эртемнери моон сонгаар-даа марксизм-ленинизмдин принциптерин арыг чоруун камгалавышаан, буржуа идеологияга уду, барнын үзедиг социалистг теорияга болгаш практикага уду, ревизионизмге болгаш догматизмге уду шиптирилг демисежир ужурлуг.

6) Эртемни бүдүрүлгө-биле холбаштары. Эртемни үрө-түннелдик хөгжүлдесиниң үндесин — улустун тургузуучу күш-ажылы-биле, коммунистг тургузуушкунун практиказы-биле үзүлбөс харылдаалыгында.

4. Культура тургузуушкуну, чечен чогаал болгаш уран чүүл талазы-биле

Коммунистг нитилелди калбартып тургузарынын үзүндө культура хөгжүлдесиниң культураның улуг революциязын боттандырып доозарынын үе-чадазы анаар. Коммунизмдин тилдегенге идеология болгаш культура талазы-биле бүгү-ле эргежок чугула байдалдарын тургузары ол үе-чадада хандыртынар.

Бүдүрүкчү күштеринин көдүрлүүшкүнү, техниканын депшильгези болгаш бүдүрүлгени организаастаары, аяктык чоннарнын хөй-ниити идепкейиниң беднишкини, бот-эргелелдин демократтыг үндесинеринин хөгжүлдесин, амыдыралды коммунистг өзү-биле чаарты тургузары чонун культурулг өзүлдесинден дыка улуг хемчээлдин-биле хамаржыр.

Делегей культуразынын тургускан бүгү-ле эң дээр чүүлдерин салгап алган, хөгжүтүшүшкөн, коммунизмдин культуразы киж и төрөлеттенниң культурулг хөгжүлдесинде чаа, дээди чада болур. Ол культура нитилелдин угаан-бодал амыдыралынын бүгү-ле хөй чүүл янызыларын болгаш байлаан, чаа өзүнүн бедик идеялиг чоруун болгаш гуманизмдин бодунга синиктирер. Ол болза аягы чок нитилелдин, ниити чонун, бүгү кижилерин ниити культуразы болур.

а) Нитилелдин культурулг амыдыралын бүгү талазы-биле хөгжүдери.

Коммунизмге шиптишкенин байдалдарында культураның бүгү-ле адырларында чогаалдык аяк-чорудулга улам үрө-түннелдик болгаш нитилелдин бүгү кежигүннеринге чедирин болган турар. Совет литература, музыка, уран чурулга, кинематография, театр, телевидение—уран чүлдүк бүгү-ле хевирлери идеялиг уткашынарнын болгаш уран-чечен мергежилдин хөгжүлдесинге чаа-чаа улуг чедишкенин чедип алыр. Улусчу театрлар, массалыг бот-тыныгы уран чүүлдер, техникти чогаалдык болгаш улусчу чогаалдыктын өскө-даа хевирлери калбаа-биле неперээр. Массаларнын уран-чогаалдык аяк-чорудулгазынын көдүрлүүшкүнү болза чаа-чаа мергежилди чогаалчыларнын, чуркчуларнын, музыканттарнын, артистерин депшиң үнерин идиги бээр. Нитилелдин уран-чечен эртемненин хөгжүлдесин болгаш байлакшылгазы массалыг бот-тыныгы уран чүлдүк болгаш профессионалдыг уран чүлдүк холбаштарынын үндесилээш чедип алдынар.

Литератураның, уран чүлдүк, культураның чекчелишкенин дугайында, киж и бүрүзү хуузунда аргаларын эң долу илередиринге бүгү байдалдарын тургузар дугайында, бүгү аяктык чоннарнын эстетиктиг кижизидилгезинин, уран-чечен чүүлдерге бедик сонургалдарын болгаш культурулг чыңчыларнын чонга синиктиреринин дугайында партия соксаал чокка сагыш салыр. Уран-чечен эгелээшкени күш-ажылы улам улуг-биле сорук кирер, амыдыралды каастаар болгаш кижини чаа-гайжыдар.

Культураның материалдыг баазанын моон сонгааргы күчүлүг көдүрлүүшкүнүгө:

- полиграфия үлетпүнүн болгаш саазын бүдүрүлгенин болур-чогууру-биле калбартышаан, ном үндүрүлгенин херээн болгаш парлаганы бүгү талазыг хөгжүдери;
- библиотеканын, лекция болгаш номчулга залдарын, театрларнын, клубтарнын, Культура бажынарнын, кинотеатрларнын четкизин калбартыры;
- чуртту радиожударын, үлетпүнүн болгаш көдээ

VI. ССРЭ-де коммунизм тургузуушкуну болгаш социалистг чурттарнын кады аяктык аяктыкыгазы

СЭКП Совет Эвилелинде коммунизм тургузуушкунун делегейин бүгү социалистг системазын улустарын коммунистг нитилелди тургузарынын чарылбас кезээ кылдыр көрүп турар.

Тус-тус чурттарда социалистг революцияларнын язы-бүрү үелерде болганы болгаш экономикалык база культурулг хөгжүлдесин бир дөмөй эвес деңгели социализмдин тургузуп доозарынын болгаш коммунизмдин калбаа-биле тургузарынын үзүндө оларнын киреринин хары угда болбас чоруунга чылдагаан бооп турар. Ынды болза-да социализмдин чыңгыс аяк делегей системанын составына социалистг күрүнелерин хөгжүлдесин, ол системанын дүрүм өзүгээр болур чүүлдерин болгаш артык күштерин аяктык социализмдин тургузуушкунунун хуусааларын кызыр арзаларын оларга хандырып, бир төөгүлүг үеде коммунизмге элзэн-на хары угда шилчип киреринин перспективазын оларга аяктык турар.

Коммунизмге баштай чоруп орак чурт делегейин бүгү социалистг системазын коммунизмге шимчээшкенин чингедип база дүргелелди турар. Коммунизм тургузушкуну, Совет Эвилелинин улустары шиптишкенин оруктарын бүгү киж и төрөлеттенге салып, ол орук-

Ажыл-агыг болгаш культура хөгжүлдесинин негелдери-биле дүшүртүр эртем албан черлеринин четкизин, оок иштинде ажыл-агыг тургузуушкунун удурутуунун төп органнынын болгаш улус ажыл-агыг чөвүлдери-нин чанынга оларнын четкизин, а ол ышкаш үлетпүнүн улуг-улуг бүдүрүлгелеринин болгаш көдээ ажыл-агыг районнарнын чанында эртем лабораторияларнын болгаш институттарнын четкизин калбартыры болгаш сайзырагайжыдары; дээди өөредилге черлеринге эртем-шинчилел аяктык хөгжүдери; эртем албан черлерин болгаш дээди өөредилге черлерин девискээр талазы-биле сайгара тургузарын экижидери, бүгү-ле эвилелдешкел республикаларга болгаш улуг-улуг экономикаг районнарга эртемнин улам ынай хөгжүлдесин хандырары эргежок чугула.

Эртем албан черлери боттарынын аяктык улус ажыл-агыгын болгаш культураның хөгжүлдесинин планнарга дүшүртүр шиптишкенин эң-не чугула угланышкынары-биле таарыштыр тургузар болгаш аяктык кылыр ужурлуг. Эртем аяктыкын удурутулгазына хөй-ниити эртем аяктыкчыларнын ролю өзөр. Эртемнин хөгжүлдесинин эргежок чугула негелдесин болза өйү келген айттырылганы чогаалдыкчы өзү-биле шиптирлээринге дузалаар эш-хуузуунун хостуг маргылдаалы болур.

Партия эртемниң материалдыг баазанын улам ынай быжыктыларын болгаш сайзырагайжыдарынын, эртемниң аяк-чорудулгазы эң-не арга-мергежилди, чогаалдык күштерин хандыдып кириштиреринин хемчеглери алыр.

Совет эртемденеринин хүндүлүг херээ—эртем-билдин эң чугула адырларына совет эртемнин чаала алган мурнакчы туруштарын быжыктылар болгаш бүгү-ле кол-кол угланышкынары талазы-биле делегей эртемине кол черни ээлээри болур.

ажыл-агыгын бүгү районнарын хаара тудар телевидение төптеринин тудуун доозары;

— улусчу университеттерин, театрлар коллективтерин болгаш бот аяк-чорудулгазы өскө-даа культура организаастарын калбаа-биле хөгжүдери;

— күзөлдиг болгаш салымнын бүгү-ле кижилер аяктык болур эртем болгаш техника лабораторияларын, уран-чечен чурулга мастерскаяларын болгаш киностудияларнын калбак четкизин тургузары хандыртынар.

Көдөзүн деннелин хоорайнын деннелинге чедир чоорту көдүрер, шингээлиг алдынар чаа районнарга культурулг амыдыралдын дүргөн хөгжүлдесин хандырар дээш чуртту девискээрине культура албан черлерин ден-дески кылдыр тургузары эргежок чугула деп партия санап турар.

б) Литература болгаш уран чүлдүк кижизидилгичи ролюк бедидери.

Оптимизм-биле болгаш амыдыралды бадыткап турар коммунистг идеялар-биле синиккен совет литература болгаш уран чүлдүк идея-кижизидилгелиг улуг рольду ойнап, совет кижиге чаа нитилелдин тургузукчузу болур шынарларын сайзырадып турар. Олар миллион-миллион кижилерин өөрүшкүзүнүң база сорук киришкенин үнер дөзү болуп, оларнын идеялиг байлакшылгазынын болгаш аажы-чанын кижизидилгезинин чепсээ болур хүлээлгелиг.

Литератураның болгаш уран чүлдүк хөгжүлдесинде кол шугум—чонун амыдыралды харылдааларын быжыктылар, социалистг амыдыралдын байлаан болгаш хөй яныз хевир байдалын шыны-биле база бедик уран-чечени-биле көргүдери, чаа, өзүлүг коммунистг чүлдүк сорук киришкенин болгаш тода чуруп көргүдери, нитилелдин бурунгаар шимчээшкенине моондактыг бүгү-ле чүлдүк сойгалап илередири, буруу шавары болур.

Улусчу болгаш партиязы принциптерге үндесилеттиген социалистг реализмдин уран чүлдүнде амыдыралды уран-чечен көргүзөринге дидим чаартыкчы чорук делегей культуразынын бүгү депшильгич чыңчыларын аяктыкчылар-биле болгаш сайзыралды-биле дүгжүп турар. Хуузунда чогаалдыкчы инитиативазын, бедик мергежилдин илередиринге, чогаалдыкчы хевирлери, стильдерин болгаш жанрларын хөй хевирлиг болдуруларын деглем аргалар чогаалчыларнын, чуркчуларнын, музыканттарнын, театр болгаш кино аяктыкчыларын мурнунда ажытынып турар.

Литература база уран чүлдүк аяктыкчыларнын хөй-ниити организаастарынын болгаш чогаалдыкчы эвилелдеринин аяк-чорудулгазына дузалавышаан, литератураның база уран чүлдүк хөгжүлдесинге шың угланышкынын болгаш оларнын идеялиг база уран чечен делнелин дугайында Коммунистг партия сагыш салып турар.

в) Улустар аразынын культурулг харылааларын хөгжүдери. Социалистг системаның чурттары-биле, а ол ышкаш өскө-даа чурттар-биле ССРЭ-нин культурулг харылдааларын эртемниң болгаш культураның чедишкенин кайы-кайызынга солжурарын, улустарнын кайы-кайызын билчиринин болгаш найыралын эрге-аяктыктына калбартыры эргежок чугула деп партия санап турар.

тарнын шынын бодунуң дуржулганына хынап көрүп, бергелерин илередип, оларны аяктык эртеринин аргаларын тып, коммунистг тургузуушкунун эң дээр хевирлерин болгаш аргаларын шилип ап турарлар.

Бир-тээ нитилел күштери — аяктык аягы, кооперасчыттыган тараачынар, улусчу интеллигенция — база аяк-агыгын нитилел хевирлери (социалистг өңчүнүң ийи хевирлеринге үндесилеттиген бүдүрүлгелер) Совет Эвилелинде болгаш социалистг өскө-даа чурттарда чыңгыс аяк хевирлиг болганда, ССРЭ-ге болгаш ол чурттарга коммунизм тургузуушкунунун кол-кол дүрүмнери чурт бүрүзүнүң төөгү болгаш национал онзагай чүүлдерин барымдаалаарга ылгалдыр боордан башка дөмөй болур.

ССРЭ-де коммунизм тургузуушкуну делегейин социалистг лагеринин экономикаг күчүзүн болгаш камгалаары аргазын быжыктып, социалистг өскө-даа чурттар-биле ССРЭ-ниң экономикаг болгаш культурулг кады аяктыктыгын ханылачыларын, ол чурттарга дузаламчы болгаш дегтимчени көргүзөринге улам таарымчалыг аргаларын тургузуп турар болганда, социалистг дем кадылганын чурт бүрүзүнүң эрге-аяктыктына дүгжүп турар.

Социалистг чурттарнын аразында экономикаг харылдааларын туруп турар хевирлери — даштык салды харылдаалары, улус ажыл-агыг планнарын аяктык таарыштыры, бүдүрүлгенин специализаасташкыны болгаш кооперасташкыны — улам-на хөгжүүр болгаш сайзырагайжыр анаар деп СЭКП көрүп турар.

Социалистг тургузуп болза чурттарнын аразында капитализмден уктадып келген экономикаг болгаш культурулг хөгжүлдесин деннелинде ылгалды узуткаарына, капитализм үезинде экономика талазы-биле хожудаан турган күрүнелерин дыка дүргөн хөгжүүрүгө болгаш оларнын экономикаг база культуразын чыңгылыш чокка көдүреринге, социалистг дем каттыштырылганын чурттарнын хөгжүлдесинин ниити деннелин дескилээрине таарымчалыг байдалдарын тургузуп турар. Ол чорук: социализмдин экономикаг системазынын артык күштүү-биле, экономикаг харылдааларда дең эрге-биле, бот-бодунга дузаламчы-биле болгаш дуржулганын дамчытчыры-биле, ылангыя — эртем-техниктиг чедишкенин бот-боттарынын аразына солжур-биле, эртем-шинчилел аяктыктын аяктык таарыштыры-биле; үлетпүр бүдүрүлгө черлерин кады тудары-биле, боудус курлавырларын аяктык кылырына кады аяктыкчылар-биле хандыртынар. Бүгү талазы акы-думма кады аяктыкчыга социалистг чурт бүрүзүнгө болгаш социализмдин делегей системанын ниитизи-биле аяктык бооп турар.

Бүгү социалистг дем каттыштырылганын хемчээлдеринге экономикаг кады аяктыктыгын быжыктылар болгаш калбартыр дээш күженишкенин-биле бодунуң национал аяк-агыгын быжыктылар болгаш хөгжүдөр талазы-биле күженишкенин дүшүртүр социалистг чурт бүрүзүндө социализмдин болгаш коммунизм тургузуушкунун эрге-аяктыкты негеп турар. Социалистг чурттарнын экономикагын ниити деннелин көдүрлүүшкүнү болгаш дескилежери хамыктың мурнунда бодунуң иштиги курлавырларын чурт бүрүзүнүң долу аяктыкты, улус ажыл-агыгын удурутуунун хевирлерин болгаш аргаларын экижидеринин, аяк-агыгын социалистг эргелээринин ленинги принциптерин болгаш аргаларын чыңгылыш чокка боттандырынын, делегейин социалистг системазынын артык күштерин аяктыкты кылдыр аяктыкты аргазы-биле чедип алдынар.

Коммунизм тургузарына материалдыг баштайгы белеткелдерин тургузунары чурт бүрүзүнүң улусунуң тургузукчу күш-ажылына, социалистг системаны быжыктыларын ниити херээге уч чурттуң салымшынын үргүлчү көвүдесинге үндесилээш боттаныр. Анаа хамаржыр чүүлдер: планын, пропорционалдыг хөгжүлдесин дүрүмүн социалистг тургузуушкунга аяктыкты; улус массаларнын чогаалдыкчы инитиативазын болгаш күш-ажылыч идепкейин калбартыры; эки-турага, бот-бодунга аяктыкты чорукка болгаш эртем-техниктиг деннелди бүгү хемчег-биле бедидеринге үндесилээш, делегейин социалистг системазын хемчээлдеринге улус аяк-агыг планнарын аяктык таарыштырынын, бүдүрүлгени специализаастарынын болгаш кооперастарынын аргазы-биле күш-ажылыч делегей хуулаадынын системаны үргүлчү сайзырагайжыдары; коллективтиг

дуржулганы өөренип көөрү; кады аяктыктыгын бот-бодунга акы-думма дузаламчыны быжыктылар нитилелдин чаагай чоруунга аяктык күш-ажылыч материалдыг сонургалды болгаш моральдыг идиглерини кү хемчег-биле хөгжүдесинин принциптерин чыңгыл чокка сагыры, күш-ажылыч болгаш хергелдин чичелин контролдаарын боттандыры болур.

Социализм улустарын болгаш чурттарны чоокшулатып турар. Ажыл-агыг, нитилел-политиктиг болгаш культурулг амыдыралдын бүгү талазына калбак кады аяктыктыгын чорудулгазына делегей социализмдин ниити экономикаг баазаны быжыгар.

Социализмдин делегей системанында тааржып дикен дүрүм өзүгээр болур боттуг чүүлдер, социализмдин дүрүмүкү күштерин хөгжүлдесин, социалистг чурттарнын улустарын амыдырал эрге-аяктыкты болза тус-тус национал аяк-агылыр улам чоокшулажырын чылдагааны бооп турар. В. Ленинниң баш бурунгаар көргөни ышкаш, тил аяктык аягынын чыңгыс аяк план өзүгээр таарыштары делегейин келир үеде коммунистг аяк-агынын тургузуушкунун угланышкынар хөгжүп турар.

Социалистг өскө-даа чурттарнын коммунистг партиялары-биле кады СЭКП-нин бодунуң сорулгала кылдыр санап турар чүүлдери болза;

политика талазы-биле — делегейин социалистг системаны бүгү хемчеглер-биле быжыктылар, бүрүн эрге болгаш эки-турагай кады аяктыктыгын үндесилээш бүгү социалистг чурттар-биле акы-думма рылааларын хөгжүдери, империалистг агрессорлар уду, бүгү-ниити тайбың дээш, коммунизмдин бүтүндөйлөгү дээш чорудар кады демиселге социализмге каттыштырылганын күрүнелерин политикала ала-биле быжыктып каттыштырыары;

экономика талазы-биле — социалистг чурттарнын аразына бараан саарылгазын калбартыры, делегей күш-ажылыч социалистг хуулаадынын хөгжүлдесин нитилел күш-ажылынын эң улуг камналгазын чыңгаларын, делегейин социалистг аяк-агыгын хөгжүлдесин дүргелдерин, эртем-техниктиг кады аяктыкты быжыктылар баш бурунгаар көрүп турар у аяк-агыгын перспективтиг планнарын социализм күрүнелерин аразына улам хандыр аяктык таарыштары;

культура талазы-биле — социалистг чурттарнын улустарын культурулг кады аяктыктыгын бот-боттарынын бүгү хевирлерин, культурулг дишкенин бот-боттарынын аразына солжур үргүлчү хөгжүдери, эртемниң, чечен чогаалдык болтурун чүлдүк аяктыкчыларын кады чорудуп турар чогаалдык аяк-чорудулгазын үнелеп деткири; национал культуруларын бот-бодун байдырарын, социалистг нацияларнын амыдыралчы болгаш угаан-бод мөзү-шынарын чоокшулаштырырын идепкейлиг деткири болур.

Социализмдин болгаш коммунизмдин тургузуушкунга социалистг дем каттыштырылганын бүгү улустарга дегтимчени көргүзөр дээш СЭКП болгаш вет улус бүгү-ле болдувар чүүлдерин кылыр.

VII. Партия коммунизмни калбаа-биле тургузарынын үезинде

ССРЭ-ге социализмдин тилээзинин, совет нитилелдин чыңгыс эвинин быжыкканынын түннелинде аяктык аягынын Коммунистг партияның совет улустун авангарды болу берген, бүгү улустун партияны апарган, нитилел амыдыралынын бүгү талазына бодунуң улгакчы-башкарыкчы салдарын калбартырар. Партия — бистиң үезин, өндүр улуг революсчү чуртталгаларын кылып турар совет улустун угааны, алдар-ады болгаш сепкилнүүрү. Келир жеже ол өткүтү-тода ылап көрүп, бурунгаар чоруурун эртем талазы-биле үндесилеттиген оруктарын чонун мурнуна аяктык, массаларнын иштиге кайгамчык улуг энергияны хайныктырып, өндүр улуг сорулгаларын шиптирлээрине оларны эдертип турар.

Коммунизмни калбаа-биле тургузарынын үезин совет нитилелдин удурутулг болгаш улгакчы күжү болур Коммунистг партиянын ролюн болгаш ужур-дузазынын улам ынай өзүшкүнү-биле онзаланып турар.

Коммунистг нитилел болза, моон мурнунда тургулаан бүгү социал-экономикаг формациялардан ылгалды болуп, ала-чачагар эвес, харын марксичи-ленинчи партия удуруткан улус массаларнын медреселиг болгаш тодаргай улуг эчис сорулгалыг аяк-чорудулгазынын түннелинде тургустунуп турар. Аяктык аягынын, бүгү аяктык чоннарнын эң-не мурнакчы төлээлекчилерин бодунуң хүрээлинде каттыштырган, массалар-биле сырый харылдаалыг, чонга кызыгар чок ат-алдарлыг, нитилел хөгжүлдесинин дүрүмнениң билин шингээнип алган Коммунистг партия коммунизм тургузар талазы-биле бүгү аяктык шың удурутуун хандырып, анаа организаастыг, план өзүгээр, эртем талазы-биле үндесилеттиген утка-шынарын кирип турар.

Совет нитилелдин амыдыралына оок хөгжүлдесин чаа чадазында партиянын ролюн беднишкин дараазында чылдагааннар-биле болуп турар:

— политиктиг болгаш организаастыг удурутулганын улам бедик деннелин негеп турар коммунистг тургузуушкунун хемчээлинин өзүлдесин-биле болгаш сорулгаларын нарын-биле;

— массаларнын чогаалдыкчы идепкейинин көдүрлүүшкүнү-биле, күрүне херектерин болгаш бүдүрүлгени эргелеп башкарарына чаа миллион-миллион аяктык чоннарын хаара тутканы-биле;

— социалистг демократиянын улам ынай хөгжүлдесин, хөй-ниити организаастарынын ролюн бедни-биле, эвилелдешкел республикаларнын болгаш чер-чер организаастарынын эргелеринин калбарганы-биле;

— эртемниң коммунизмдин теориязынын, оок чогаалдыкчы хөгжүлдесинин болгаш пропагандазынын ужурдузузын улам өзүп турары-биле, аяктык чоннарын коммунистг өзүга кижизидерин болгаш кижилерин медреселинде эргинин артынчыларын аяктык тилээри дээш демиселди күштелдеринин эргежок чугулазы-биле.

Коммунизмни калбаа-биле тургузуп турар үеде партиянын бодунуң, оок политиктиг, идеология болгаш организаастыг аяктык хөгжүлдесинге дүгжүп турар улам бедик чаа үе-чада турар анаар. Массаны, коммунизмдин материал-техниктиг баазаны тургузарын, нитилелдин угаан-бодал хөгжүлдесин партиянын удурутуун деннели коммунизм тургузуушкунун үезин негелделерин таарышкан турар дээш, бодунуң аяк-чорудулгазынын

хевирлерин болгаш аргаларын партия үзүктел чок сайзырагайжыдар.

Коммунистг нитилелди тургузуп турар улустун мурнакчы отряды болур партия, коммунистг нитилелдин бот эргелелин улам-на болбазырагай хевир, партия аяктыкты кылырын үлегер-чижэн көргүсүшкөн бодунуң иштиги партия амыдыралын организаастарына база-ла мурнап чоруур ужурлуг.

Партиянын амыдыралынын хоойлузу — партия амыдыралынын ленинчи нормаларын болгаш удурутулган коллективтиг болурунун принципин чугаа чокка сагыры, партияны массаларнын мурнуна партия органнын болгаш оларнын аяктыкчыларын харысы газын бедидери, бүгү коммунисттерин идепкейлиг болурун болгаш бот-тыныгы чорунуң өзүлдесин хандырары, партиянын политиканын аяктыкты кылырын болгаш чорудууларын оларнын киржири, шүгүмчүлөк болгаш бот-шүгүмчүлөк хөгжүдери болур. Бо дээр партиянын бодунуң идеялиг болгаш организаастыг бот болурунун, партияны хүрээлинин чыңгыс эв болгаш сырый каттыжышкынын быжыктыларын партиянын иштиги демократиянын бүгү хемчеглер-биле калбартыры болгаш анаа үндесилээш бүгү партияны күштерин идепкейлеринин, массалар-биле харылдааларын улам күштелдеринин чылгаш чок и гелдеси болур.

Ийн-чангыс кижиге чүдүүр чорук болгаш оо биле холбашкан удурутулган коллективтиг болуру партиянын демократиянын болгаш социалистг хоойл дүрүмү эртери партияны амыдыралынын ленинчи нормалары-биле дүшүсө. Ийн-чангыс кижиге чүдүүр чорук партиянын болгаш улус массаларнын ролюн куд ладарына чедирер, партиянын идеялиг хөгжүлдесин өзүлдесин болгаш аяктык чоннарын чогаалдык идепкейин кызып турар.

Удурутулган коллективтиг болурунун ленинги принциптерин амыдыралга чыңгылыш чокка боттандырып, удуруткуч партияны органныга чаа, чалыны күштерин улам калбаа-биле кирерин хандырар, эрги болгаш чаа кадрларын шың таарыштырар сорулга-биле, а ышкаш чамдык аяктыкчыларнын холдарына эрге-чаргарынын эмин эртери мөөниди бээр болдурубс болгаш коллективтин контролондан оларнын уштуна бээрин чылалдыр төлөөдө, дараазында хемчеглерин боттандырыр партия эргежок чугула деп санап турар:

а) Партиянын бүгү-ле согулдалыг органнынын составын — эге организаастардан Төп Комитетке чидир чогуур хемчээлдерге үргүлчү чартып турарынын практиказын непередир, мынаарда удурутулган дамылгалыг болурун хандырар.

Элчеглиг согулдалар бүрүзүндө СЭК

Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын Уставы

(Төнчүзү).

члери, солуннар редакторларын бадылаар. Округ, коорай, район комитетинин секретарьларына үш чылдан эвээш эвес партия стажы ыяавыла албан болур. Комитеттерин секретарьларын обком, крайком, эвилелдешкен республиканын компартиязынын ТК-зы бадылаар.

50. Округ, коорай, район комитети партия эге организацияларын организаастаар болгаш бадылаар, оларнын ажыл-чорудулгазын удурутур, парт-организацияларнын ажылынын дугайында отчеттарны доктаамал дыннаар, коммунистернин учедун кылдыр.

51. Округ, коорай, район комитетинин пленумун үш айда

VI.

Партиянын эге организациялары

53. Партиянын үндезини болза эге организациялар болур.

Партиянын эге организацияларын партия кежигүнеринин жылдап турар черлеринин аайы-биле — заводтарга, фабрикаларга, совхозтарга болгаш өске-даа бүдүрүлгелерге, колхозтарга, Совет Армиянын кезектеринге, албан, өөредилге черлеринге болгаш ол чергелиг өске-даа черлерге партиянын үштен эвээш эвес кежигүнери бар турда тургузар. Коммунистернин чурттап турар черинин аайы-биле суурларга болгаш бакынаар эргеледеринин чанынга девиэкээр аайы-биле партия эге организацияларын база тургузуп болур.

54. Партиянын 50 ажыг кежигүнери болгаш кандидаттары бар бүдүрүлгелерге, колхозтарга, албан черлеринге партиянын шитти эге организациязынын иштинге цехтер, участоктар, фермалар, бригадалар, салбырлар болгаш ол чергелиг өске-даа черлер аайы-биле партия организацияларын райкомунун, хооркомунун, округкомунун чөпшээрели-биле тургускан туруп болур.

Цехтерин, участоктарын болгаш өске-даа черлеринин организацияларнын иштинге, а ол ышкаш 50-ден эвээш кежигүнер болгаш кандидаттар санаттынып турар партия эге организацияларнын иштинге бригадалар болгаш өске-даа бүдүрүлгелерге венеларнын аайы-биле партия бөлүктөрүн тургузуп болур.

55. Партия эге организациязынын дээди органы болза айда бирден эвээш эвес чорудуп урар партия хуралы болур.

300 ажыг коммунистер санаттынып турар улуг партия организацияларына партиянын нити хуралын эргежок чугула апарган үед, парткомун доктааган хуусааларында азы элэн каш цехтерин партия организацияларнын негелдези-биле чыылдырар.

56. Партиянын эге, цех организациязы хүн бүрүнүн ажылы чорудары-биле партия хуралында доктааткан санын эзуагар бюрону чыл хуусаалыг кылдыр сонгуур. Партиянын 15-тен эвээш кежигүнери санаттынып турар эге болгаш цех парторганизацияларына бюро эвес, а партия организациязынын секретарын болгаш оон орадакчызын сонгуур.

Эге болгаш цех парторганизацияларнын секретарьларына бир чылдан эвээш эвес партия стаж ыяавыла албан болур.

Партиянын 150-ден эвээш кежигүнери санаттынып турар эге организацияларга хостаткан партия ажылдакчыларын албан-дужаалын тургуспас ужурутур.

57. Партиянын 300 ажыг кежигүнери болгаш кандидаттары санаттынып турар улуг бүдүрүлгелерге болгаш албан черлеринге, а эргежок чугула апарган таварылгаларда бүдүрүлгени онзагай байдалына болгаш девиэкээрин быдаргайын барымдаалааш, 100 ажыг коммунистер санаттынып турар организацияларга-даа обкомун, крайкомун, эвилелдешкен республиканын компартиязынын ТК-зынын чөпшээрели-биле ол бүдүрүлгелерин, албан черлеринин цех парторганизацияларына партия эге организациязынын эргелерин ты-выспышаан, партия комитеттерин тургузуп болур.

Колхозтарын партия организацияларына партия комитеттерин 50 коммунистер бар турда тургузуп болур.

бирден эвээш эвес чыылдырар. 52. Округ, коорай, район комитети штаттан дашкаар инфраструктуралары болур, партия ажылынын янзы-бүрү айтырылганын талазы-биле доктаамал азы түр комиссияларны тургузар болгаш партия комитетинин ажыл-чорудулгазына коммунистерни хөй-нитичи чурум-биле киириштиреринин өске-даа хевирлерин ажыглаар.

Парткомун чыл хуусаалыг кылдыр сонгуур, оон сан талазы-биле составын партиянын нити хуралы, конференция тодаргайлаар.

58. Партия эге организациязы бодунун ажыл-чорудулгазына СЭКП-нин Програмазын болгаш Уставын удурутур болдуру. Ол шуут-ла ажылчы чоннарнын ортузунга ажылды чорудуп, Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязын долгандар оларны сырый каттыштырып, партиянын политиказын амыдыралга боттадырарынче, коммунистер тургузары дээш демиселче массаларын организаап турар.

Партиянын эге организациязы болза:

- а) СЭКП-ге чаа кежигүнерни хүлээп алыр;
- б) партиянын херээнге бердинерин, идеяниг бүзүрээшкенин, коммунисттиг моральдын эзуунга коммунистерни кижизидер;
- в) коммунистерни марксизм-ленинизм теорияны коммунисттиг тургузушкунун практиказы-биле сырый холбаштыр өөринери организаастаар, марксизм-ленинизмни кандыгдаа янзы ревизионисчи хажыдар чоруктарга болгаш ону догматиктиг тайылбырлаарынга улур демисежир;
- г) күш-ажылга, бүдүрүлгелерин, колхозтарын, албан, өөредилге черлеринин болгаш ол чергелиг өске-даа черлеринин хөй-нитити-политиктиг болгаш ажыл-агыйга амыдыралына коммунистерни авангардчы ролун бедидер дугайында сагыш салыр;
- д) коммунисттиг тургузушкунун ээлчеглиг сорулгаларын шиттирээринге ажылчы чоннарнын организаакчызы болур, күрүнө планнарнын болгаш ажылчы чоннарнын хүлээлгелерни күүседери дээш социалисттиг чарышты баштаар, бүдүрүлгелерин болгаш колхозтарын ишти киур күштерин тыварынче болгаш дээрре ажыглаарынче, эртемни, техниканы чедишкенин болгаш муриаакчыларын дуржулгазын бүдүрүлгеге калбаа-биле ажыглаарынче массаларны мобилизаастаар, күш-ажылдын сагылга-чурумун быжылгаарын, күш-ажылдын, бүдүрүлгүнүн чайгылыш чок бедидерин, продукциянын шынарын экижидерин чедип алыр, бүдүрүлгелерге, совхозтарга болгаш колхозтарга нитинин байлаан камгалаар болгаш көвүдедир дугайында сагыш салыр;
- е) агитас-массалыг болгаш пропаганда ажылын чорудар, массаларны коммунисттин эзуунга кижизидер, күрүнени болгаш хөй-нитинин ажыл-херектерин эргелээринге ажылчы чоннарнын чанчыгып өөринеринге дузалаар;
- ж) шүгүмчүлөдй болгаш жот-шүгүмчүлөдй калбартып тургай, бюрократизмин, тус черинин эрге-ажынын бодаар чоруктуң илерээшкенин-биле, күрүненин сагылга-чурумун хажыдар чоруктар-биле демиселди чорудар, күрүнени мегелээрин орадажыр чоруктарын чайладыр, бүдүрүлгелерге, колхозтарга болгаш албан черлеринге сандагарай, ажыл-агый-жы эвес болгаш төтөглекчи чоруктарга удур хемчеглерин алыр;
- з) округкомун, хооркомун, райкомун бүгү ажыл-чорудулгазынга дөгүм дузаны чедирч болгаш бодунун ажылынын дугайында оон мурунунга отчеттук болур.

Аажы-чаңчылыг СЭКП-нин Програмазында — комму-

низм тургузушкунун моральдыг дүрүмүндө айткан моон адаанда принциптерин коммунист бүрүзү бодунун бүгү чурталгазынга боду сагынын болгаш ажылчы чоннарнын анаа чанчыктырарын партия организациязы чедип алыр ужурутур:

- коммунизмни херээнге бүрүн бердинери, социалисттиг Төрээ чуртунга, социализмин чурттарынга ынактыгы;
- нитилелдин чаагай чоруунга ак-сеткилдиг күш-ажыл: ажыл кылбас кижиче чивес;
- нитилелдин өнчү-хөрөгизин камгалаар болгаш көвүдедир дугайында кижиче бүрүзүнү сагыш салышыкыны;
- нитилелдин мурунуга хүлээлгезин бедин-биле медегер берлири, нитилелдин эрге-ажыктарын хажыдышыкынарынга эптеш чок болур чорук;
- коллективизм болгаш эш-хуузунда бот-боттарыга дузалажыры: кижиче бүрүзү шүптүзү дээш, шүптүзү чангызы дээш;
- кижилерин аразында чаагай сеткилдиг харылаалар болгаш бот-боттарын хүндүлөжир: кижиче кижиче — өнчүк, эш болгаш акы-думка;
- хөй-нитити болгаш хуузунда амыдыралыга ак-сеткилдиг болгаш шынчызы, сагыш-сеткилинги ары, бөдүүнү болгаш биче сеткилдиг;
- өг-бүлезинге бот-боттарын хүндүлөжир болгаш урууларын кижизидер дугайында сагыш салыр;
- чөптүг эвес, мангыстал-чак амыдырал-биле чурттаар, ак-сеткилдиг эвес, хуузунда ажык сүрер, ат-алдар сүрер, хоптак чазык чоруктарга эптеш чок болур;
- ССРЭ-нин бүгү улустарын найыралы болгаш акы-думалышыкы чоруу, национал болгаш сөөк-язы ылгаар чорукка эптеш чок болур;
- коммунизмни, тайбынчыл болгаш улустарын хосталгазынын дайыннары-биле эптеш чок болур;
- бүгү чурттарын ажылчы чоннары болгаш бүгү улустар-биле акы-думалышыкы эп-сеткил каттыштырылгасы.

59. Бүдүрүлге черлеринин болгаш салыг черлеринин, совхозтарын, колхозтарын, а ол ышкаш төлөвилел организацияларын, конструктор бюраларын, эртемденер, көдө ажыл-агый бүдүрүлгенин чартыкчылары, а ол ышкаш СЭКП-нин аппаратынын, план болгаш көдө ажыл-агый органдарын, тп солуннарныг болгаш журналдарын амыдыралыгын киршир.

Зинтер А. И. Брежнев, Г. И. Воронов, Ф. Р. Колотов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслон, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гринин, Ш. Р. Рашидов, К. Т. Мауров, В. П. Мжаванадзе, В. В. Шербицкий оларын чымылганар чымы-биле уткаан.

СЭКП-нин Бирги секретари болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Никита Сергеевич Хрущев көдө ажыл-агый талазы-биле тодаргай сорулгаларыга холбаштыр чымылганарын мурунуга чүзе чугаалаан.

Төп Комитеттин Отчөдүгө, Програмазын төлөвилелин дугайында илеткели болгаш сьездинин резолюцияга көдө ажыл-агый талазы-биле кол сорулгаларын салган даярды эш Хрущев демделгез. Сьезд көдө ажыл-агыйн көдүлгезинин перспективаларын айттып, бюрократизм-биле болгаш ажыл чылзыр чорук-биле шиттирел демиселди чорудар, албан черинин, а ол ышкаш чамдык ажылдакчыларын ажылында четпестерин дугайын оларнын ээлеп турар албан дужаалындан хамарылга чокка чогуур партия органдарына өй-шаанда дыннадыр ужурутур.

СЭКП ТК-нын Президиуму көдө ажыл-агый талазы-биле чөвүлөдү хуралды Кремльдин сьезидер Ордузунга ноябрь 2-де чымылдырган. Чөвүлө хуралдын амыдыралы СЭКП-нин XXI сьездинин делегаттары—республикаларын, крайларын, областтарын партия, совет болгаш көдө ажыл-агый органдарын делегаттары, партиянын көдө ракомнарнын амыдакчылары, совхозтар директорлары, колхозтар даргалары, агрономнар, зоотехниктер, эртемденер, көдө ажыл-агый бүдүрүлгенин чартыкчылары, а ол ышкаш СЭКП-нин аппаратынын, план болгаш көдө ажыл-агый органдарын, тп солуннарныг болгаш журналдарын амыдыралыгын киршир.

Зинтер А. И. Брежнев, Г. И. Воронов, Ф. Р. Колотов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслон, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гринин, Ш. Р. Рашидов, К. Т. Мауров, В. П. Мжаванадзе, В. В. Шербицкий оларын чымылганар чымы-биле уткаан.

СЭКП-нин Бирги секретари болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Никита Сергеевич Хрущев көдө ажыл-агый талазы-биле тодаргай сорулгаларыга холбаштыр чымылганарын мурунуга чүзе чугаалаан.

Төп Комитеттин Отчөдүгө, Програмазын төлөвилелин дугайында илеткели болгаш сьездинин резолюцияга көдө ажыл-агый талазы-биле кол сорулгаларын салган даярды эш Хрущев демделгез. Сьезд көдө ажыл-агыйн көдүлгезинин перспективаларын айттып, бюрократизм-биле болгаш ажыл чылзыр чорук-биле шиттирел демиселди чорудар, албан черинин, а ол ышкаш чамдык ажылдакчыларын ажылында четпестерин дугайын оларнын ээлеп турар албан дужаалындан хамарылга чокка чогуур партия органдарына өй-шаанда дыннадыр ужурутур.

СЭКП ТК-нын Президиуму көдө ажыл-агый талазы-биле чөвүлөдү хуралды Кремльдин сьезидер Ордузунга ноябрь 2-де чымылдырган. Чөвүлө хуралдын амыдыралы СЭКП-нин XXI сьездинин делегаттары—республикаларын, крайларын, областтарын партия, совет болгаш көдө ажыл-агый органдарын делегаттары, партиянын көдө ракомнарнын амыдакчылары, совхозтар директорлары, колхозтар даргалары, агрономнар, зоотехниктер, эртемденер, көдө ажыл-агый бүдүрүлгенин чартыкчылары, а ол ышкаш СЭКП-нин аппаратынын, план болгаш көдө ажыл-агый органдарын, тп солуннарныг болгаш журналдарын амыдыралыгын киршир.

60. Бүгү-эвилелдин Аныктарын Ленинчи Коммунисттиг Эвилели — аныктарнын боду тускай ажылдаар, хөй-нитити организациязы, партиянын идеяныг дузалакчызы болгаш курлавыры. Комсомол аныктарнын коммунизмнин эзуунга кижизидер, чаа нитилелдин практиктиг тургузушкунунга оларны хандыдар, коммунизм үезинде чурттаар, ажылдаар болгаш хөй нитити ажыл-херектерин эргеле башкаар бүгү талазы болбаазырангай кижилер кыла-

дыр салгакчыларын белектээр талазы-биле партияга дузалап турар.

61. Комсомол организацияларын болза бүдүрүлгелерин, колхозтарын, албан черлеринин ажылынын талазы-биле айтырылганы чогуур партия организацияларын мурунуга тургузарынга болгаш чугаалаажып көөрүнге эгелекчи чорукту калбаа-биле көргүзөр ужурутур. Олар болза, коммунисттиг тургузушкунун бүгү адырларынга, ылангыя партия эге организациялары чок черлерге

64. Совет Армиянын партия организациялары болза, СЭКП-нин Програмазын болгаш Уставын бодунун ажыл-чорудулгазына удурутурга болдуруп, Төп Комитеттен бадылаан саавырларга үндезилеп ажылдап турар.

Совет Армиянын партия организациялары Чепсектиг Күштерге партиянын политиказын амыдыралга чорударын хандырып, оларнын бот составын Коммунисттиг партиянын долгандыр сырый каттыштырып, марксизм-ленинизмни идеяларын, социалист Төрээ чуртка кызыгаар чокка бердинер болур чоруктуң эзуунга дайынчыларын кижизидип, армия биле улустун чангыс эвин быжылгаарынга идеяныг дузалаар, шеригин сайгылга чурумун быжылгаар дугайында сагыш салыр, бот составты дайынчы болгаш политиктиг белектелдин сорулгаларын күүседиринче, чаа техниканы болгаш боо-чепсекти шингээдип алырынче, бодунун шериг хүлээлгезин, камандылаадыр дужаалдарын болгаш айтышы-

67. Партиянын үштен эвээш эвес кежигүнери бар турар совет, профвилел, кооператив болгаш ажылчы чоннарнын өскө-даа массалыг организацияларын чымылдырган сьездеринге, конференцияларынга, чөвүлө хуралдарынга, а ол ышкаш ол организацияларын

69. Партиянын болгаш оон организацияларын акша-хөреңгилери болза кежигүн дадывырын дараазына хемчээле доктаадыр:

айда ажыл төлевири:
50 рубль чедир болза 10 көпөк төлээр;
51-ден 100 рубль чедир болза

VII.

Партия болгаш комсомол

62. ВЛКСМ Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын удурутулгазы-биле ВЛКСМ-нин чер-чер организацияларыннын ажылын чогуур республика, край, область, округ, коорай болгаш район партия организациялары угула башкаар болгаш контролдаар.

63. СЭКП-ге хүлээп алдырган ВЛКСМ кежигүнери, бир эвес олар комсомол организацияларында удурутур ажылдаа жылдавайн турар болза, олар партияга кирген үезинден эгелээш комсомолдан үнер.

VIII.

Совет Армияда партия организациялары

64. Совет Армиянын партия организациялары болза, СЭКП-нин Програмазын болгаш Уставын бодунун ажыл-чорудулгазына удурутурга болдуруп, Төп Комитеттен бадылаан саавырларга үндезилеп ажылдап турар.

Совет Армиянын партия организациялары Чепсектиг Күштерге партиянын политиказын амыдыралга чорударын хандырып, оларнын бот составын Коммунисттиг партиянын долгандыр сырый каттыштырып, марксизм-ленинизмни идеяларын, социалист Төрээ чуртка кызыгаар чокка бердинер болур чоруктуң эзуунга дайынчыларын кижизидип, армия биле улустун чангыс эвин быжылгаарынга идеяныг дузалаар, шеригин сайгылга чурумун быжылгаар дугайында сагыш салыр, бот составты дайынчы болгаш политиктиг белектелдин сорулгаларын күүседиринче, чаа техниканы болгаш боо-чепсекти шингээдип алырынче, бодунун шериг хүлээлгезин, камандылаадыр дужаалдарын болгаш айтышы-

IX.

Партиядан дашкаар организацияларда партия бөлүктери

жылгаары, бюрократизм-биле демисе жири, партиянын болгаш советтин директиваларын күүселдезин хынаары болур.

68. Партия бөлүктери хамарышкан партия органдарына: Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын Төп Комитетинге, эвилелдешкен республиканын компартиязынын ТК-

X.

Партиянын акша-хөреңгилери

айда шалынын 0,5 хуузу төлээр;
101-ден 150 рубль чедир болза 1,0 хуузу төлээр;
151-ден 200 рубль чедир болза 1,5 хуузу төлээр;
201-ден 250 рубль чедир болза 2,0 хуузу төлээр;

партияни директиваларын херек кырынга идеяныг ботгандырыкчылары болган турар ужурутур.

62. ВЛКСМ Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын удурутулгазы-биле ВЛКСМ-нин чер-чер организацияларыннын ажылын чогуур республика, край, область, округ, коорай болгаш район партия организациялары угула башкаар болгаш контролдаар.

VIII.

Совет Армияда партия организациялары

64. Совет Армиянын партия организациялары болза, СЭКП-нин Програмазын болгаш Уставын бодунун ажыл-чорудулгазына удурутурга болдуруп, Төп Комитеттен бадылаан саавырларга үндезилеп ажылдап турар.

Совет Армиянын партия организациялары Чепсектиг Күштерге партиянын политиказын амыдыралга чорударын хандырып, оларнын бот составын Коммунисттиг партиянын долгандыр сырый каттыштырып, марксизм-ленинизмни идеяларын, социалист Төрээ чуртка кызыгаар чокка бердинер болур чоруктуң эзуунга дайынчыларын кижизидип, армия биле улустун чангыс эвин быжылгаарынга идеяныг дузалаар, шеригин сайгылга чурумун быжылгаар дугайында сагыш салыр, бот составты дайынчы болгаш политиктиг белектелдин сорулгаларын күүседиринче, чаа техниканы болгаш боо-чепсекти шингээдип алырынче, бодунун шериг хүлээлгезин, камандылаадыр дужаалдарын болгаш айтышы-

IX.

Партиядан дашкаар организацияларда партия бөлүктери

жылгаары, бюрократизм-биле демисе жири, партиянын болгаш советтин директиваларын күүселдезин хынаары болур.

68. Партия бөлүктери хамарышкан партия органдарына: Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын Төп Комитетинге, эвилелдешкен республиканын компартиязынын ТК-

X.

Партиянын акша-хөреңгилери

айда шалынын 0,5 хуузу төлээр;
101-ден 150 рубль чедир болза 1,0 хуузу төлээр;
151-ден 200 рубль чедир болза 1,5 хуузу төлээр;
201-ден 250 рубль чедир болза 2,0 хуузу төлээр;

ры болгаш партия эге организациялары аныктарнын коммунисттиг кижизидилгезинин талазы-биле ажылга комсомол организацияларынга даянып, оларнын ажыктыг эгелээшкенин деткир болгаш негелдээр.

63. СЭКП-ге хүлээп алдырган ВЛКСМ кежигүнери, бир эвес олар комсомол организацияларында удурутур ажылдаа жылдавайн турар болза, олар партияга кирген үезинден эгелээш комсомолдан үнер.

VIII.

Совет Армияда партия организациялары

64. Совет Армиянын партия организациялары болза, СЭКП-нин Програмазын болгаш Уставын бодунун ажыл-чорудулгазына удурутурга болдуруп, Төп Комитеттен бадылаан саавырларга үндезилеп ажылдап турар.

Совет Армиянын партия организациялары Чепсектиг Күштерге партиянын политиказын амыдыралга чорударын хандырып, оларнын бот составын Коммунисттиг партиянын долгандыр сырый каттыштырып, марксизм-ленинизмни идеяларын, социалист Төрээ чуртка кызыгаар чокка бердинер болур чоруктуң эзуунга дайынчыларын кижизидип, армия биле улустун чангыс эвин быжылгаарынга идеяныг дузалаар, шеригин сайгылга чурумун быжылгаар дугайында сагыш салыр, бот составты дайынчы болгаш политиктиг белектелдин сорулгаларын күүседиринче, чаа техниканы болгаш боо-чепсекти шингээдип алырынче, бодунун шериг хүлээлгезин, камандылаадыр дужаалдарын болгаш айтышы-

IX.

Партиядан дашкаар организацияларда партия бөлүктери

жылгаары, бюрократизм-биле демисе жири, партиянын болгаш советтин директиваларын күүселдезин хынаары болур.

68. Партия бөлүктери хамарышкан партия органдарына: Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын Төп Комитетинге, эвилелдешкен республиканын компартиязынын ТК-

X.

Партиянын акша-хөреңгилери

айда шалынын 0,5 хуузу төлээр;
101-ден 150 рубль чедир болза 1,0 хуузу төлээр;
151-ден 200 рубль чедир болза 1,5 хуузу төлээр;
201-ден 250 рубль чедир болза 2,0 хуузу төлээр;

251-ден 300 рубль чедир болза 2,5 хуузу төлээр;
300 рубльден өрү 3,0 хуузу төлээр.

71. Киреринин дадывырын айда алыр шалынындан ийи хуу хемчээл-биле партия кежигүнерин кандидатына кирген үезинде тырып алыр.

КӨДЭ АЖЫЛ-АГЫЙШЫҢ АЙТЫРЫЛГАРЫШЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЧӨВҮЛӨЛ ХУРАЛ

болаг совхозтарын сорулгаларын тодаргай кырып, чокуу үед тараа, эйт, сүт болгаш өске-даа продуктуларын өдүдүрүн узуу-ола көвүдөдүр ооттаандарына эргежок чугула хемчеглерин чугаалаажып көөр. Совет улуу болза көдө ажыл-агый талазы-биле партиянын XXI сьездинин айтканы ол хемчеглерин күүсеттингеннине боттук үрө-түндөдүр 1962 чылда-ла көргөн турар ужурутур.

Чангыс-даа хүнүг хааза өрттирп чере болбас ужурутур бис. Сьездинин соонда доран-на көдө ажыл-агыйн содгаарлаттынас сорулгаларын шиттирээр дээш өгү улустун эзууг денгисини кал-оартыр—деп эш И. С. Друзев чугаалаан. Оон ужурунда Төп Комитет кө чөвүлөдү хуралды чымылдырар болгаш ам колхозтарын база совхозтарын, партия болгаш совет организацияларын куженишкенин оларын шиттирээринче мөндөөр ужурутур элэн хөй айтырылганы тургузары эргежок чугула деп санаан.

Водуун чугаазына эш Хрущевтин демделгезин болза тарааны болгаш мал ажылынын продуктуларын өдүдүрүн көвүдөдүр сорулга-ола черин шын ажылгаары, тарылга шедеринин тургузуун эскерттир—ири чергенин чугула айтыры болуп турар. Колхоз болгаш совхоз өрүзүнге бө угланмышкын-биле улуг ажылды чорудары эргежок чугула болуп турар. Эртемденер, тускай эртемчилер практиктиг-биле аайы бө ажыл-херекти толга шыкын аш, чер ажылынын сизен аралаштырар системанын чангыс аай